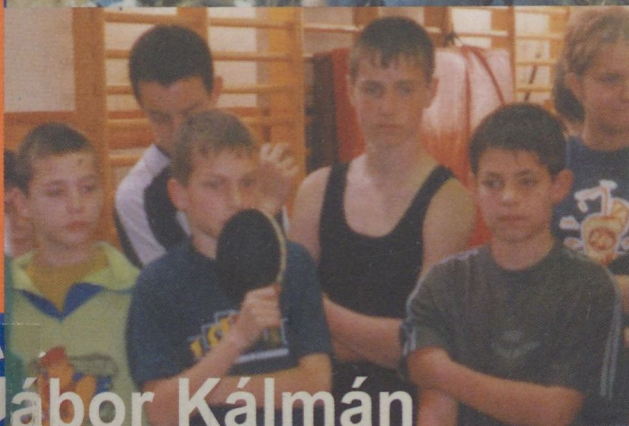

H

Gábor Kálmán

A Győr-Moson-Sopron megyei
15-29 éves fiatalok

XB 60889

X43933
GÁBOR KÁLMÁN

A Győr-Moson-Sopron megyei 15-29 éves fiatalok

GÁBOR KÁLMÁN
A Győr-Moson-Sopron megyei
15-29 éves fiatalok

BREVETÉRE

A kutatást támogatták

Győr-Moson-Sopron Megyei Önkormányzat

Oktatási Minisztérium

SZTE Egyetemi Könyvtár

J000601158

SZTE Klebelsberg Könyvtár
Egyetemi Gyűjtemény
2.

HELYBEN
OLVASHATÓ

szerkesztette
Jancsák Csaba

X49939

© Gábor Kálmán, 2002
© Belvedere Meridionale, 2002

Tartalom

Minta. A vizsgálat bemutatása	7
A kutatás célkitűzései	7
A kutatás főbb dimenziói	7
A kutatás módszere, a mintavételi technika	7
Oktatás. Iskolai életút. Iskolázatási esélyek. Iskolai státusz út	7
Középosztályosodás: a fiatalok családi háttere	9
Átmenet a munkába. Munkavállalás, munkaerő-piaci esélyek	13
Átmenet a kibocsátó családtól a saját családig	17
Értékek értékváltozások. Vallásosság	19
Szabadidő tevékenység. Szórakozás, kulturális szabadidő tevékenységek és szolgáltatások igénybe vétele	21
A „feszültségoldó technikák” használata	26
Tolerancia, intolerancia, előítéletek	29
Politikai érdeklődés, pártszimpátia, jövőkép	30
A fiatalok Európai Unióhoz való viszonya	31
Irodalom	32

Tartalom

1	A magyar nyelv és irodalom
2	A magyar nyelv története
3	A magyar nyelv szerkezete
4	A magyar nyelv nyelvtana
5	A magyar nyelv irodalma
6	A magyar nyelv művelődése
7	A magyar nyelv és irodalom tanterve
8	A magyar nyelv és irodalom tanterve
9	A magyar nyelv és irodalom tanterve
10	A magyar nyelv és irodalom tanterve
11	A magyar nyelv és irodalom tanterve
12	A magyar nyelv és irodalom tanterve
13	A magyar nyelv és irodalom tanterve
14	A magyar nyelv és irodalom tanterve
15	A magyar nyelv és irodalom tanterve
16	A magyar nyelv és irodalom tanterve
17	A magyar nyelv és irodalom tanterve
18	A magyar nyelv és irodalom tanterve
19	A magyar nyelv és irodalom tanterve
20	A magyar nyelv és irodalom tanterve
21	A magyar nyelv és irodalom tanterve
22	A magyar nyelv és irodalom tanterve
23	A magyar nyelv és irodalom tanterve
24	A magyar nyelv és irodalom tanterve
25	A magyar nyelv és irodalom tanterve
26	A magyar nyelv és irodalom tanterve
27	A magyar nyelv és irodalom tanterve
28	A magyar nyelv és irodalom tanterve
29	A magyar nyelv és irodalom tanterve
30	A magyar nyelv és irodalom tanterve
31	A magyar nyelv és irodalom tanterve
32	A magyar nyelv és irodalom tanterve

03004X

Magyar Tudományos Akadémia
Könyvtár

Minta A vizsgálat bemutatása

A kutatás célkitűzései

Először készült átfogó szociológiai vizsgálat Győr-Moson-Sopron megyében a 15-29 éves fiatal korosztályról. Elemzésünk célja az országosan feltárt általános viszonyok helyi sajátosságainak leírása, a helyi sajátosságokból eredő eltérések értelmezése. Különös jelentőséget ad megyei kutatásunknak az a tény, hogy a vizsgált megye speciális helyet foglal el az ország egészében: az elmúlt évtizedben tapasztalható társadalmi, gazdasági átalakulás általános tendenciái ebben a térségben olyan sajátosságokkal egészülnek ki, amelyek fontos tanulságokkal járhatnak a mind a „prospektáló”, mind a „válságtérsegekben” élő fiatalok problémáinak megértéséhez, végső soron pedig az ország egészében megfigyelhető társadalmi jelenségek értelmezéséhez.

A kutatás főbb dimenziói

A fiatalok helyzetének komplex leírására vállalkoztunk. Részletesen feltérképeztük jelenlegi helyzetük előzményeit, családi körülményeiket: gyermekkorukat, a kibocsátó család helyzetét, a szülőket, nagyszülőket iskolázottságát, foglalkozását, társadalmi pozícióját, munkaerőpiaci helyzetét. A fiatalok iskolai és foglalkozási életútja mellett vizsgáltuk jelenlegi munkaerőpiaci helyzetüket, külföldi munkavállalási esélyeiket, a munkanélküliség alakulását köreibben. Anyagi helyzetük részletes felderítésére is vállalkoztunk: a lakáskörülményeiken kívül használati eszközökkel, ingó és ingatlan vagyontárgyakkal való ellátottságukat vizsgáltuk. Külön kérdéssor foglalkozott kérdőívünkben a fiatalok párkapcsolatainak, házassági és gyermekvállalási szándékaik alakulásával, különböző életeseményekkel kapcsolatos terveikkel. A szabadidő eltöltésének módját, a különböző szórakozóhelyek, szolgáltatások igénybevételét, látogatási gyakoriságát, az Internet használatát is mértük. Külön kérdeztük a „feszültségoldó szerek”-hez való viszonyukat: a drog-, az alkohol- és a cigarettafogyasztás gyakoriságát. Végül értéorientációikat, politikai attitűdjeiket és az EU-csatlakozásunkkal kapcsolatos véleményüket mértük fel kérdőívünkben.

A kutatás módszere, a mintavételi technika

Kérdőíves adatfelvételt valósítottunk meg: sztenderdizált kérdőívet alkalmaztunk, kérdezőbiztosok bevonásával. A személyes megkeresésekre a válaszadók lakásán került sor. A megye 15-29 éves lakosságából véletlen mintavételi eljárással választottuk ki a mintába került 1009 személyt. Ún. „vásárolt címes” módszert alkalmaztunk: a megkérdezendők címeit a BM Népeség-nyilvántartó Osztályáról szereztük be, pótcímekkel kiegészítve. A mintánk *reprezentatív* az alappopulációra nem, kor, iskolai végzettség és a megye településszerkezete szerint. A minta nagyságából eredő *hibahatárok*: $\pm 3,2$ százalékpont (a teljes mintára vonatkozóan, 95%-os megbízhatósági szint mellett – a részmintákra, kisebb elemszámokra vonatkozó adatok esetében a hibahatárok nőnek).

Oktatás Iskolai életút Iskolázatási esélyek Iskolai státusz út

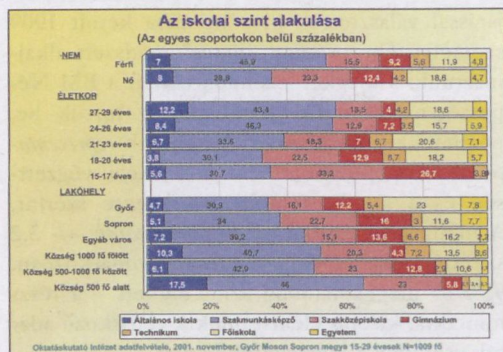
A Győr-Moson-Sopron megyei 15-29 éves fiatalok iskolai pályafutásából a szakmaközponitú és a mindennapi gyakorlatban jól konvertálható iskolai tudás megszerzésének gyakorlata rajzolódik ki: csaknem 5%-kal magasabb a szakmunkásképzőt végzett fiatalok aránya mint országosan. A megyében kevesebben tanultak és tanulnak gimnáziumban, illetve egyetemen, viszont magasabb a

'Ha tehetjük, adatainkat összehasonlítjuk az országos adatokkal, amelyet a Nemzeti Ifjúságkutató Intézet bocsátott rendelkezésünkre.

szakközépiskolában és főiskolán jelenleg tanuló, illetve korábban végzettek aránya (1. ábra).

A fiatalok iskolai szintje nemek, életkor és település szerint eltérően alakul. A nők nagyobb arányban fordulnak elő főiskolai és gimnáziumi iskolai szinten. A férfiaknak közel fele, a nőknek viszont alig egyharmada jár, illetve járt szakmunkásképzőbe (2. ábra).

2. ábra

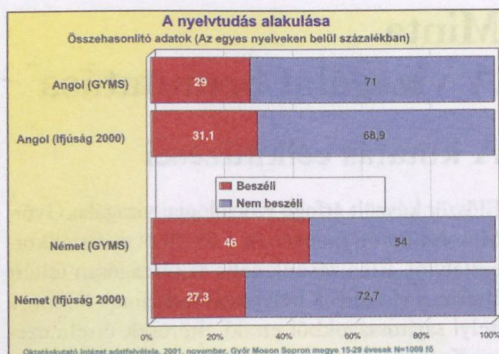
Igen markánsak a területi különbségek: a győri és soproni fiataloknak egyharmada, a falusi fiataloknak negyöte, a 500 főnél kisebb települések fiataljainak csaknem fele, aki szakmunkásképzőbe jár, illetve járt (2. ábra).

	van
Német	7,6
Horvát	1,6
Roma/cigány	1,3
Római	1,2
Szlovák	1,2
Szerb	0,4
Zsidó	0,3
Bolgár	0,1
Görög	0,1
Lengyel	0,1
Örmény	0,1
Ruszin	0,1
Szlovén és vend	0,1
Ukrán	0,1
Egyéb	1,4

1. táblázat

Van-e a felfelé fordított (N=1009)

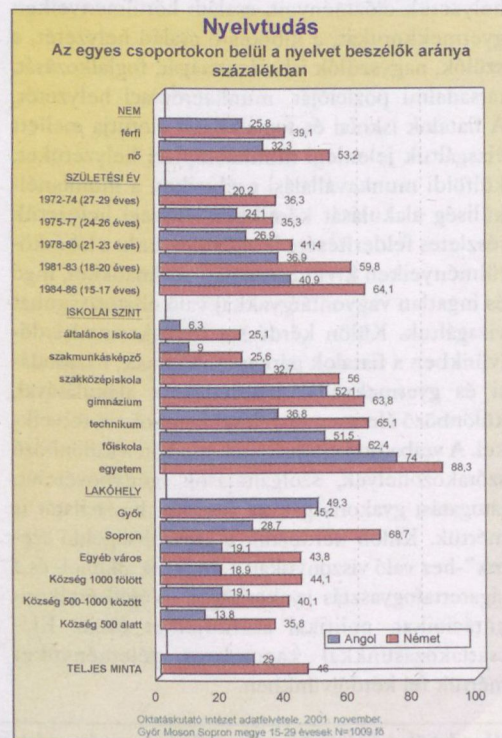
Az iskolai szint korcsoportok szerinti változása jól mutatja azt a változást, amely a kilencvenes években az iskolázottság terén bekövetkezett. A 27-29 éves, illetve 24-26 éves korcsoportnak csaknem fele szakmunkásképzővel rendelkezik, a 21-23 éves korosztálynak viszont csak egyharmada. Az idősebb két korcsoportnak alig

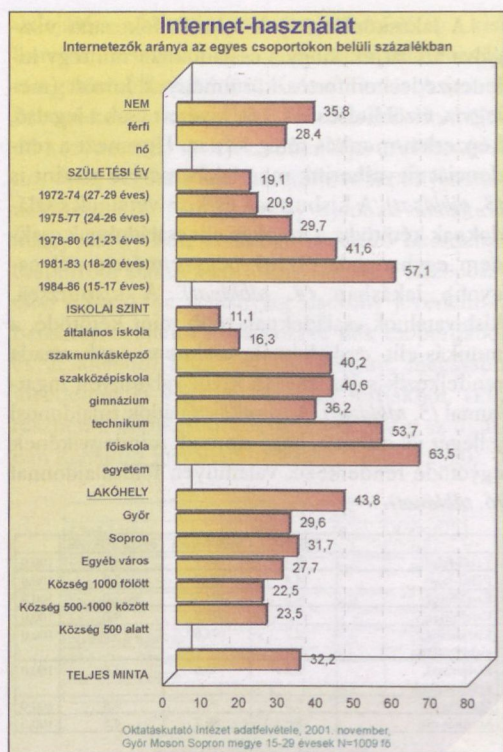
3. ábra

több mint egyötöde, a 21-23 éves korcsoportnak viszont csaknem egyharmada jár, illetve járt felsőfokú intézménybe.

Győr-Ménfőcsanak megyében a fiatalok angolul közel hasonlóan, németül viszont csaknem kétszer annyian beszélnek mint országosan (3. ábra). A németül tudók magas aránya összefügg az azal is, hogy a német származású fiatalok aránya 7,6% (1. táblázat). A nők inkább rendelkeznek nyelvismerettel mint a férfiak. A nyelvismeret az életkor emelkedésével fordított arányban emelkedik: azaz a 15-17 éves korúaknak csaknem kétharmada beszél németül, a 27-29 éveseknek viszont alig több mint egyharmada (4. ábra).

4. ábra

5. ábra

A megkérdezettek egyharmada használja a világ hálót. A férfiak nagyobb arányban használnak internetet, mint a nők. Az idősebbeknek mintegy ötöde, a 21-23 éveseknek közel egyharmada, a 18-20 éveseknek négyötöde, a legfiatalabb korosztálynak a 15-17 éveseknek viszont több mint fele használja az internetet! Az Internet használatban igen nagyok az iskola szint szerinti különbségek: a szakmunkásképzőbe járók és jártaknak 16,3%-a a főiskolai hallgatók és főis-

kolát végzetteknek több mint fele, az egyetemi hallgatóknak, illetve egyetemet végzetteknek csaknem kétharmada használja az Internetet. Az Internet használatban is nagyok a területi különbségek a győrieknek több mint kétötöde, a kisebb településeken élőknek alig több mint egyötöde használja az Internetet (5. ábra).

Győr-Ménfőcsanak megyében is érvényes, hogy a fiatalok iskolai esélyét nagy mértékben meghatározza a szülők iskolázottsága. Az általános iskolát végzettek édesapjának több mint fele általános iskolát, a szakmunkásképzőt végzett apák gyermekeinek több mint fele szakmunkásképzőt végzett. A magasabb végzettség esetében azonban az önreprodukció kisebb mint országosan. Azaz, a gyermek iskolázottsága többnyire egy szinttel emelkedik a szülőkhöz képest (2. táblázat). A fiatalok iskolai esélyei a romák – a roma fiatalok aránya 1,3% – kivételével nem függ attól, hogy ki milyen nemzetiségű.

Középosztályosodás: a fiatalok családi háttere

A kilencvenes évek társadalomszerkezetének átalakulásának igen fontos jelensége a társadalom középosztályosodása, amely Győr-Ménfőcsanak megyében különösen előrehaladt. A fiatalok családjának osztályhelyzetét vizsgálva hét csoportot különítettünk el: (6. ábra)

• **Felső-felső** rétegbe soroltuk azokat a családokat, ahol az apa 50-nél több főt alkalmazó magánvállalkozás vezetője, tulajdonosa, rész tulajdonosa, és felső szintű állami köztisztviselő vagy vezető tisztségben lévő közalkalmazott. Ide soroltuk azokat a családokat is, ahol az apa 5-49 al-

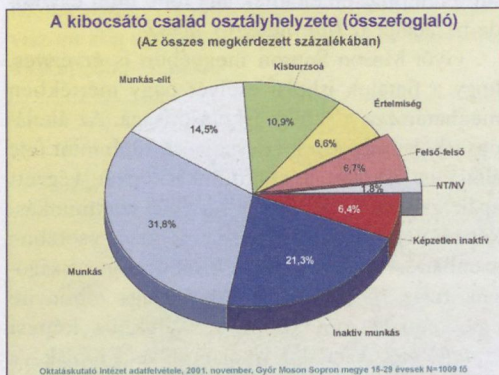
	,00	Általános iskola	szakmunkásképző	szakközépiskola	gimnázium	technikum	főiskola	egyetem	tudományos fokozat	
Általános iskolai tanuló	,0	20,0	20,0	20,0	20,0	,0	20,0	,0	,0	100,0
Általános iskolát befejezte	,0	55,1	36,2	1,4	,0	2,9	4,3	,0	,0	100,0
Általános iskolát nem fejezte be	25,0	75,0	,0	,0	,0	,0	,0	,0	,0	100,0
Szakmunkás tanuló	3,0	13,6	69,7	3,0	3,0	3,0	1,5	3,0	,0	100,0
Szakmunkásképzőt befejezte	,7	27,2	53,0	6,3	5,2	3,8	2,4	1,4	,0	100,0
Szakmunkásképzőt nem fejezte be	,0	32,0	52,0	,0	,0	12,0	4,0	,0	,0	100,0
Szakközépiskolai tanuló	2,2	5,6	50,0	15,6	7,8	6,7	6,7	5,6	,0	100,0
Szakközépiskolát befejezte	1,0	8,0	55,0	19,0	7,0	4,0	2,0	1,0	3,0	100,0
Szakközépiskolát nem fejezte be	,0	,0	40,0	20,0	20,0	,0	20,0	,0	,0	100,0
Technikum tanuló	,0	5,0	40,0	5,0	15,0	15,0	15,0	,5,0	,0	100,0
Technikumot befejezte	,0	3,3	36,7	13,3	13,3	26,7	6,7	,0	,0	100,0
Gimnáziumi tanuló	1,4	2,9	31,4	21,4	11,4	5,7	11,4	14,3	,0	100,0
Gimnáziumot befejezte	,0	16,7	33,3	16,7	11,1	5,6	,0	,0	,0	100,0
Gimnáziumot nem fejezte be	33,3	33,3	33,3	,0	,0	,0	,0	,0	,0	100,0
Főiskolai hallgató	,0	4,7	31,8	15,3	10,6	22,4	7,1	7,1	1,2	100,0
Főiskolát befejezte	,0	7,3	40,0	9,1	12,7	10,9	9,1	10,9	,0	100,0
Főiskolát nem fejezte be	,0	16,7	41,7	16,7	8,3	,0	8,3	8,3	,0	100,0
Egyetemi hallgató	,0	,0	14,3	14,3	8,6	20,0	22,9	17,1	2,9	100,0
Egyetemet befejezte	,0	,0	33,3	8,3	16,7	,0	8,3	33,3	,0	100,0
Egyetemet nem fejezte be	,0	,0	,0	,0	,0	,0	,0	100,0	,0	100,0

2. táblázat

A fiatalok iskolai szintje és az apa legmagasabb iskolai végzettsége (N=1009)

kalmazottat foglalkoztató magánvállalkozás vezetője tulajdonosa, résztulajdonosa. A családon belül az anya pedig legalább érettségivel rendelkezik. *Ebbe a csoportba került a fiatalok családjának 6,7%-a.*

6. ábra

• **Értelmiségiek** közé soroltuk azokat a családokat, ahol az apa magán és állami szférában beosztott diplomás, vagy diplomával rendelkező nyugdíjas. Az anya legalább érettségivel rendelkezik. *Ide soroltuk a családok 6,6%-át.*

• **Kisbuzszoá-kishivatalnok** az a család, ahol az apa 5-nél kevesebb alkalmazottat foglalkoztató magánvállalkozás vezetője, tulajdonosa, résztulajdonosa, illetve az állami vagy magánszférában beosztott szellemi foglalkozású. A családon belül az anya legalább érettségivel rendelkezik. *A családoknak 10,9%-a sorolható ide.*

• **Munkás-élit** – az a család, ahol az apa az állami és magánszférában dolgozó, legalább érettségivel rendelkező munkás, az anya pedig legalább érettségivel rendelkezik. *A munkás-élit családok aránya 14,5%.*

• **Munkás** – az a család, ahol az apa az állami és magánszférában dolgozó betanított és szakmunkás, az anya legmagasabb iskolai végzettsége szakmunkásképző. *A munkáscsaládok közé sorolható a fiatalok családjának csaknem egyharmada (31,8%).*

• **Nyugdíjas munkás** – az a család, ahol az apa betanított, vagy szakmunkásként dolgozott, az anya legmagasabb iskolai végzettsége pedig szakmunkásképző. *A nyugdíjas munkáscsalád aránya a családoknak mintegy egyötöde (21,3%).*

• **Alsó-alsó** – Nyugdíjas képzetlen munkás – az a család ahol az apa képzetlen munkásként dolgozott, és az apa, anya legmagasabb iskolai végzettsége legfeljebb 8 általános. *Ezen családok aránya 6,4%!*

A lakáskörülmények komfortfokozatát vizsgálva azt látjuk, hogy a családoknak mintegy kilenczede komfortos körülmények között (melegvíz, vízöblítés WC) él, kivételt csak a legalsó, képzetlen munkás réteg képez. Ugyanezt a tendenciát figyelhetjük meg lakás mérete szerint is (3. táblázat). A kisbuzszoá és kishivatalnok családoknak kétötöde, a munkás-élit családoknak csaknem egyharmada él 101 négyzetméteresnél nagyobb lakásban (4. táblázat). A kisbuzszoá, kishivatalnok családoknak több mint kétötöde, a munkás-élit családoknak csaknem egyharmada rendelkezik saját lakásán kívül valamilyen ingatlanl (5. táblázat). A munkáscsaládok tulajdonosi jellegét jól mutatja, hogy típusaik mindegyikének egyötöde rendelkezik valamilyen földtulajdonnal (6. táblázat).

	NT/NV	mindhárom	egyik hiányzik	
Felső-felső	4,4	89,7	5,9	100,0
Felső-felső	4,4	89,7	5,9	100,0
Értelmiség	4,5	92,5	3,0	100,0
Értelmiség	4,5	92,5	3,0	100,0
Kisbuzszoá, kishivatalnok	2,7	93,6	3,6	100,0
Kisbuzszoá, kishivatalnok	2,7	93,6	3,6	100,0
Munkás-élit	5,5	89,7	4,8	100,0
Munkás-élit	5,5	89,7	4,8	100,0

3. táblázat

A család osztályhelyezete és lakás komfort: melegvíz+vízöbl.WC+száraz (N=1009)

	NT/NV	65 nm-ig	66-100 nm	101-x nm	
Felső-felső	7,4	27,9	27,9	36,8	100,0
Értelmiség	7,4	29,4	38,2	25,0	100,0
Kisbuzszoá, kishivatalnok	6,4	18,2	35,5	40,0	100,0
Munkás-élit	6,2	26,9	37,2	29,7	100,0
Munkás	8,1	23,0	43,2	25,8	100,0
Nyugdíjas munkás	6,5	29,3	37,2	27,0	100,0
Alsó-alsó - Nyugdíjas képzetlen munkás	18,5	26,2	38,5	16,9	100,0
	7,9	25,8	38,1	28,2	100,0

4. táblázat

A család osztályhelyezete és lakásnagyság (N=1009)

	nincs	van	
Felső-felső	63,2	36,8	100,0
Értelmiség	53,7	46,3	100,0
Kisbuzszoá, kishivatalnok	56,0	44,0	100,0
Munkás-élit	67,1	32,9	100,0
Munkás	83,8	16,2	100,0
Nyugdíjas munkás	84,2	15,8	100,0
Alsó-alsó - Nyugdíjas képzetlen munkás	92,3	7,7	100,0
	75,5	24,5	100,0

5. táblázat

A család osztályhelyezete

Van-e: lak.ing+ép.telek+nyaraló+hobbi+üzlet? (N=1009)

A családok tulajdonnal való rendelkezését és a vagyoni helyzetét vizsgálva azt láttuk, hogy munkáscsalád lakáskörülményeiben, tulajdonnal való rendelkezésben középosztályosodás figyelhető meg. A középosztályosodás ugyanakkor

velejárója, a két középosztályt erősítő réteg a kisburzsoá, kishivatalnok, valamint a munkás-elit réteg kiemelkedésének. Kolosi Tamás A terhes babapiskóta c. könyvének Munkáselit – formálódó középosztály c. fejezetében írja: „A kilencvenes évek végére a középosztályosodás folyamatának lehetünk tanúi. Az új újonnan kialakuló középosztály két, korábban is létező társadalmi csoportból alakul a szemünk láttára: a középosztályi státusú, de viszonylag alacsony jövedelmű, beosztott szellemi foglalkozású nők csoportjából és az al(sóbb) középosztályi státusú, magasabb jövedelmű és vagyoni helyzetű férfiakból, akik részben a munkáselitből, részben pedig az újonnan kialakult kisvállalkozókból.” (Kolosi 2000)

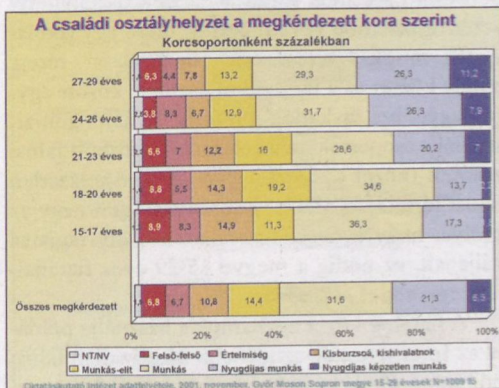
	nincs	van	
Felső-felső	80,9	19,1	100,0
Értelmiség	77,6	22,4	100,0
Kisburzsoá, kishivatalnok	70,0	30,0	100,0
Munkás-elit	80,1	19,9	100,0
Munkás	78,8	21,2	100,0
Nyugdíjas munkás	75,0	25,0	100,0
Alsó-alsó – Nyugdíjas képzetlen munkás	80,0	20,0	100,0
	77,5	22,5	100,0

6. táblázat

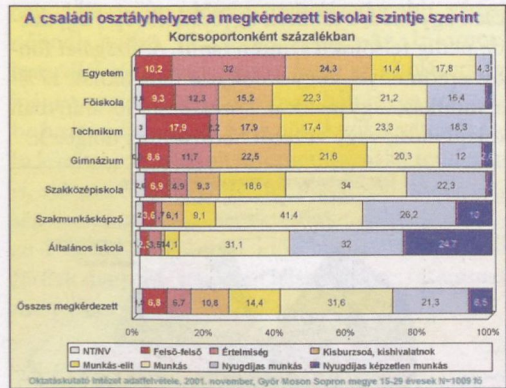
A család osztályhelyzete

Van-e termőföld, gyümölcsös? (N=1009)

A kisburzsoá, kishivatalnok, illetve munkás-elit családi háttér szerepének erősödése a 15-29 éves fiatalok egy-egy korcsoportjánál jól kitapintathatóvá válik. A kisburzsoá, kishivatalnoki családi háttér a 21-23 éves korcsoportnál emelkedik 10% fölé, hogy a két legfiatalabb korcsoportnál elérje a 14,9%-ot! A munkás-elit háttér a 18-20 évesek esetében pedig 19,2%-ra emelkedik. Az ifjúsági korcsoportok tehát osztályhátterükben is tagoltak, és a középosztályosodás különösen a fiatalabb korcsoportoknál figyelhető meg (7. ábra).

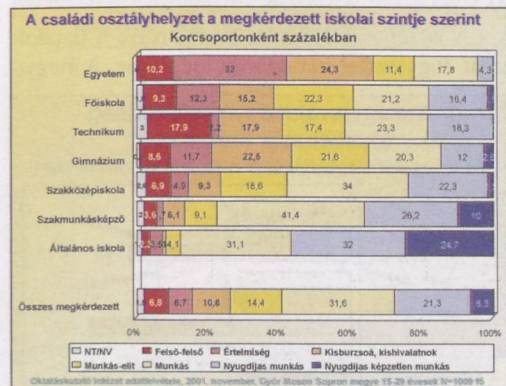

7. ábra

8. ábra

A középosztályosodási folyamatot jelzi, hogy a kisburzsoá és munkáselit háttér különösen a főiskolán és egyetemen továbbtanuló fiatalok körében figyelhető meg. Az egyetemistáknak egyharmada értelmiségi családi háttérrel rendelkezik ugyan, de több mint egyötöde kisburzsoá, kishivatalnoki több mint egytizede munkás-elit háttérrel, főiskolai szinten pedig a munkás-elit családi háttérrel rendelkezők aránya a legmagasabb.

9. ábra

Ha összevonnuk a különböző munkásrétegeket, akkor főiskolai szinten a megkérdezetteknek több mint fele munkás származású (8. ábra). Település szerint azt látjuk, hogy a falusiaknak több mint kétharmada munkás. A győri, soproni fiataloknak csaknem egyötöde, a falusiaknak viszont csak egytizede származik munkás-elit családból. A soproni fiatalok között a legnagyobb arányú – 18,9% – a kisburzsoá, kishivatalnok családból jövőek aránya (9. ábra).

A fiatalok saját osztályhelyzetének természetesen csak körvonalai rajzolódottak még ki, többek között azért is, mert több mint négyötöde a megkérdezetteknek tanul, de szakmunkás szinten

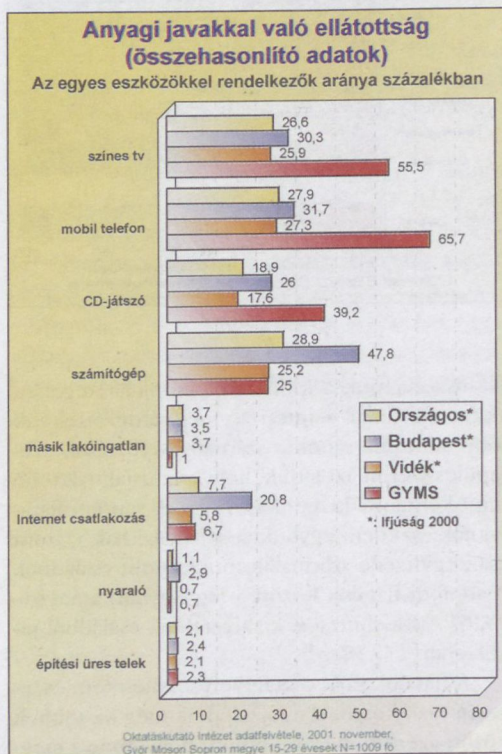
csak egytized, a többiek egyötöd közép-, egytizede pedig felsőfokú szinten tanul. A vizsgálat fontos eredménye, hogy a dolgozó fiataloknak 17%-a munkás, ugyanakkor közel hasonló arányban tulajdonosi, vagy vezetői beosztásban dolgozik.

10. ábra

Azaz mind a dolgozó mind a tanuló fiatalokat figyelembe véve azt mondhatjuk a megye fiataljainak legkarakterisztikusabb vonása a munkakörnyezetből való kiemelkedés, a szülők környezetében tapasztalt középosztályosodás felgyorsulása (10. ábra).

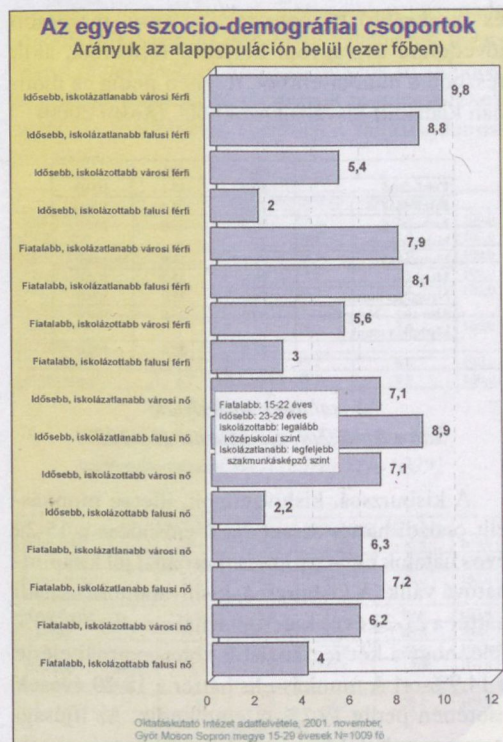
A középosztályosodás fontos része a fiatalok saját fogyasztási státuszának kiépülése. A megye

11. ábra

fiataljai, ha az országos trendet vesszük figyelembe, akkor számos fogyasztási „jószággal” nagyobb arányban rendelkeznek mint a magyar fiatalok. Például CD lejátszóval, színes televízióval, mobiltelefonnal csaknem kétszer annyian rendelkeznek mint országosan (11. ábra).

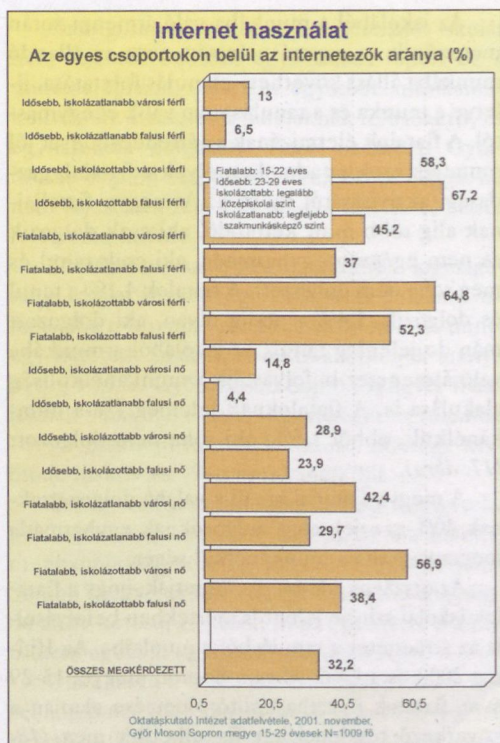
Az informatikai társadalomban oly fontos számítógép, internet hozzáféréssel a megye fiataloknál tapasztalt arányok alig érik el az ország vidéki fiataljainak átlagát, és messze leszakadva követik a fővárosiakat (11. ábra).

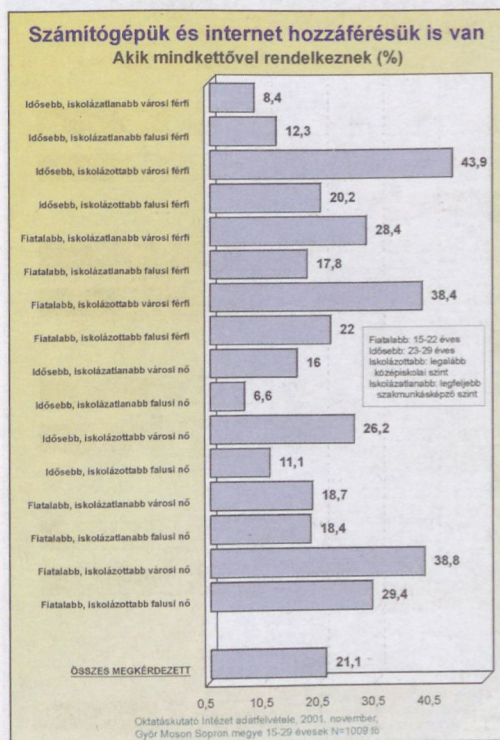
12. ábra

Fel kell hívnia figyelmet arra, hogy a megyében mind a szülők mind a fiatalok osztályhelyzetét figyelembe véve megfigyelhető egy iskolázatlan munkás réteg, egy „underclass” réteg, amely között és a társadalmi osztálya között egyre nagyobb a szakadék jön létre. A demográfiai-szociális csoportok az iskolázatlan, idősebb falusi nőknek (közel tízezer), valamint az iskolázatlan falusi férfiaknak (közel kilencezer) igen nagy az esélye, hogy a társadalmi alatti osztály tagjaivá váljanak, ez pedig a megye 15-29 éves fiataljainak egyötöde! (12. ábra)

A fiatalok közel egyharmada használja például az Internetet, de az idősebb iskolázatlan falusi nőknek 4,4%-a, az idősebb, falusi férfiaknak pedig 6,5%-a, ugyanakkor az idősebb városi férfiak-

13. ábra

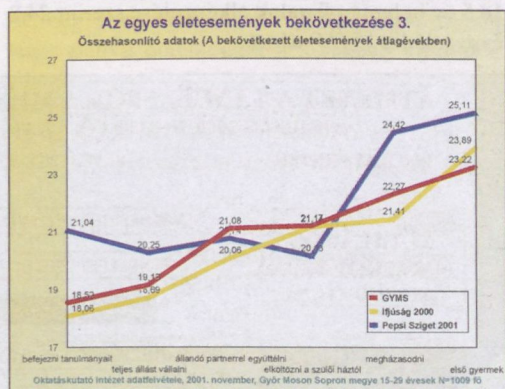

14. ábra

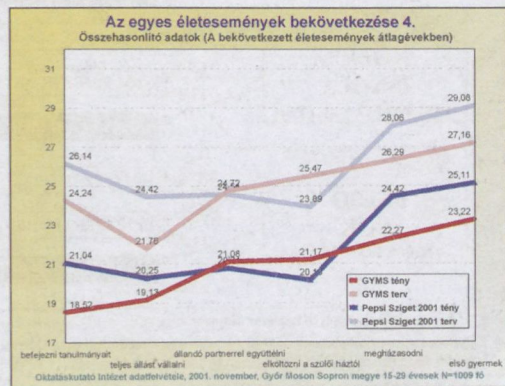
nak 13%-a, az idősebb, iskolázatlanabb városi nőknél pedig 14,8% az arány. Az Internet-használat jól mutatja, azt is, hogy az iskolázottság hiánya napjainkban különösen hátrányos helyzetbe hozza a fiatalokat. Azaz növekszik a város és falu közötti szakadék az Internet-használat területén is, akkor amikor az Internet megfelelő iskolázottság esetén a különbségek csökkenésének eszköze lehetne. Például az idősebb iskolázott falusi férfiak nagyobb arányban használják az internetet mint városi társaik (13-14. ábra).

Átmenet a munkába Munkavállalás, munkaerőpiaci esélyek

A kilencvenes években az egyik legjelentősebb változás a fiataloknak az iskolából a munkába való átmenet során következett be. Az iskolában eltöltött idő meghosszabbodása, a munkába állás kitolódásával jár. Az Ifjúság 2000 és a Győr-Ménfőcsanak-Sopron megyei 15-29 éves fiatalok adatait

15. ábra

16. ábra

összehasonlítva azt látjuk, hogy a megye fiataljai később fejezik be tanulmányaikat és később állnak munkába, mint országosan tapasztaltuk (15. ábra).

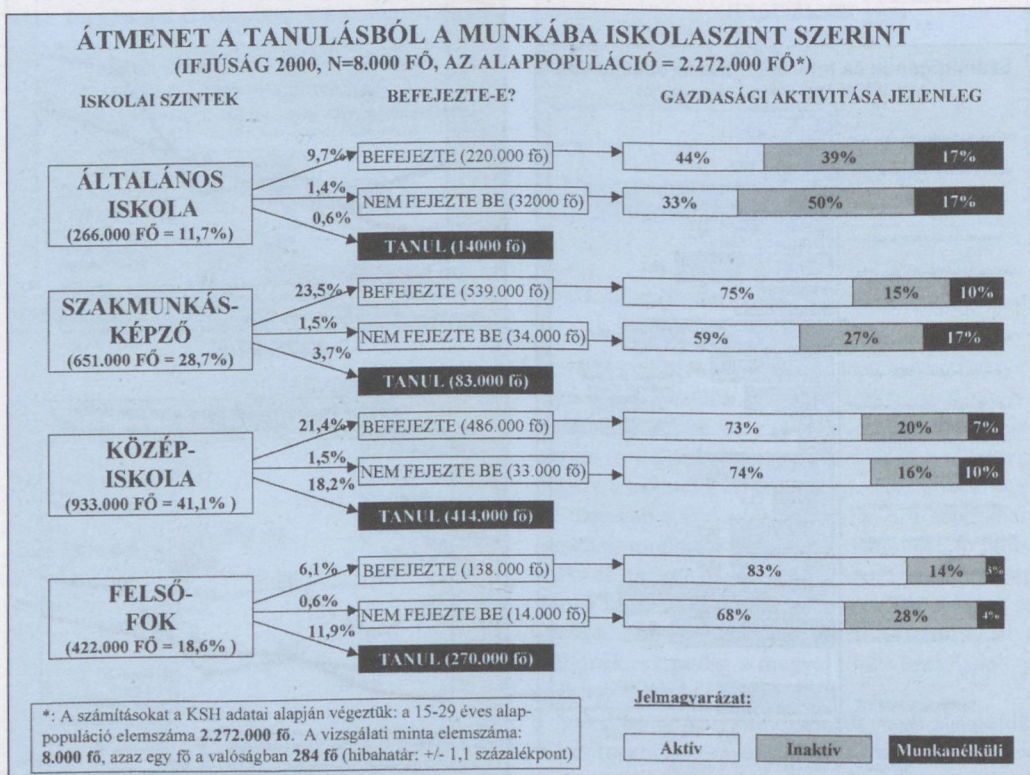
17. ábra

A ténylegesen bekövetkezett és a tervezett életeseményeket figyelembe véve a tanulásból munkába való átmenet további kitolódásával kell számolni. Az első állandó munkavállalás 19,1 évről 21,8 évre, a tanulás végleges befejezése pedig 18,5 év helyett a fiatalok elképzelése szerint 24,2 évre tolódik ki (16. ábra).

Az iskolából a munkába való átmenet során megszűnik az egymásutániság, azaz az állandó munkába állást követheti a tanulás folytatása, illetve a munka és a tanulás nem válik el egymástól. A fiatalok élettrajzában az átrendeződését jól mutatják azok az adatok, melyek a fiatalok gazdasági aktivitásáról szólnak. A megye fiataljainak alig több mint kétharmada, aki csak dolgozik és nem egészen egyharmada, aki csak tanul és még soha nem dolgozott. A fiatalok 4,1%-a tanul és dolgozik, 1,4%-a pedig olyan, aki dolgozott már, de jelenleg tanul. Az iskolából a munkába való átmenet befolyásolja a munkanélküliség alakulása is. A fiataloknak jelenleg 7%-a munkanélküli, ebből 1,5%, aki soha nem dolgozott (17. ábra).

A megye fiataljai közül a valaha dolgozottaknak 40%-a, a jelenleg dolgozóknak egyharmada megtapasztalta a munkanélküliséget.

Az országos adatok azt mutatják, hogy a fiatalok iskolai szintje jelentős mértékben befolyásolja az átmenetet a tanulásból a munkába. Az Ifjúság 2000 és a Győr-Ménfőcsanak-Sopron megyei 15-29 éves fiatalok összehasonlító elemzése alapján a következő tendenciákat figyelhetjük meg (18. ábra):

18. ábra

Országosan azoknak, akik az általános iskolát nem fejezték be csak egyharmada lépett be a munkaerőpiacra, csaknem egyötöde munkanélkülivé vált. Ezeknek a fiataloknak fele inaktív, és egyharmada dolgozott. Ezzel szemben Győr-Moson-Sopron megyében, az általános iskolát be nem fejezettek fele vált munkanélkülivé, másik fele pedig inaktív.

Országosan, azok közül, akiknek legmagasabb iskolai végzettsége befejezett általános iskola, alig több mint kétötöde aktív kereső, mintegy kétötöde inaktív. A munkanélküliek aránya pedig 16,7%. Győr-Moson-Sopron megyei fiataloknak – hasonló iskolai végzettséget figyelembe véve – csaknem fele aktív kereső, mintegy kétötöde inaktív és 9%-a munkanélküli!

Országosan a szakmunkásképzőt végzetteknek háromnegyede aktív kereső, 15%-a inaktív, munkanélküli pedig egytizede. A Győr-Moson-Sopron megyeieknek viszont csaknem négyötöde aktív kereső, alig több mint egytizede inaktív és nem egészen egytizede munkanélküli.

Országosan a középiskolát végzetteknek közel háromnegyede aktív kereső, egyötöde inaktív kereső és 7%-a munkanélküli. Győr-Moson-Sopron megyében viszont a fiataloknak nem egészen

kétharmada a fiataloknak aktív kereső, egynegyede inaktív, és 13%-a munkanélküli.

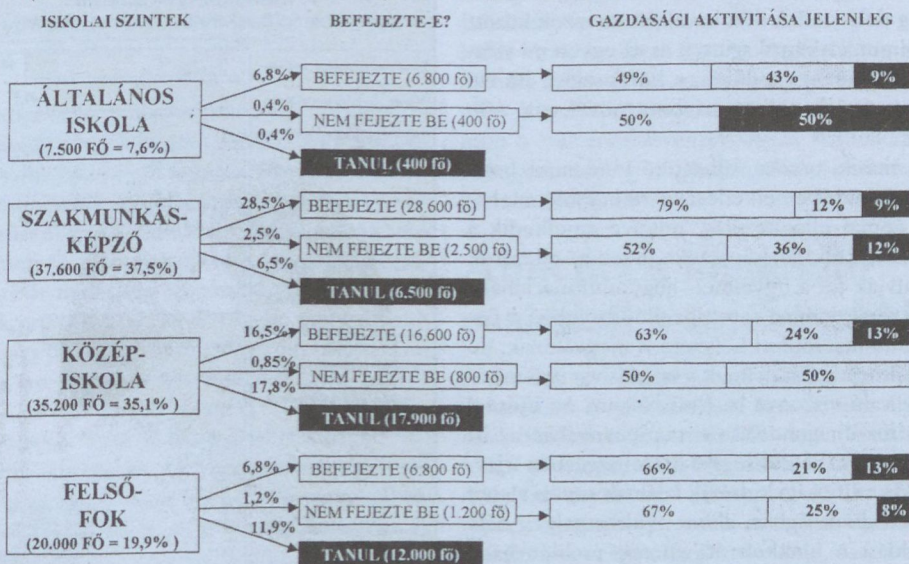
Országosan a főiskolát, illetve egyetemet végzetteknek 83%-a aktív kereső, 14%-a inaktív, és a diplomásoknak 3 %-a munkanélküli. Ezzel szemben a megyében a diplomásoknak kétharmada aktív kereső, egyötöde inaktív és 13%-a munkanélküli.

Az országos és a megyei adatok összehasonlítása több szempontból tanulságos.

Az egyik tanulság, hogy az iskolai szint meghatározó szerepe térségenként eltérően érvényesül. Győr-Moson-Sopron megye gazdasági prosperálása a szakmunkásképzőt és a nyolc általánost végzett fiatalok elhelyezkedési esélyét növelte. Ezen fiatalok felülreprezentáltak a külföldi (elsősorban osztrák és német) munkavállalásban is. A megye fiataljainak 5%-a vállalt külföldön munkát. A külföldön munkát vállalóknak több mint fele rendelkezett szakmunkásképzővel, illetve annál alacsonyabb iskolai végzettséggel. A főiskolai és egyetemi szintű végzettséggel rendelkező fiatalok is jelentősen felülreprezentáltak a külföldi munkavállalók között. Figyelemre méltó még a külföldi munkavállalást tervezőknek nagy arányú emelkedése a korábban külföldön

ÁTMENET A TANULÁSBÓL A MUNKÁBA ISKOLASZINT SZERINT

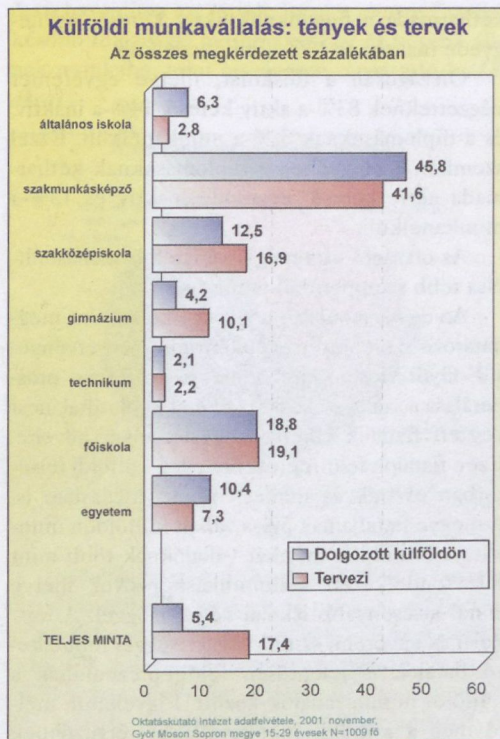
(GYŐR-MOSON-SOPRON MEGYE 2001, N=1009 FŐ, AZ ALAPPOPULÁCIÓ = 100.365 FŐ*)

*: A számításokat a KSH adatai alapján végeztük: a 15-29 éves alappopuláció elemszáma 100.365 fő. A vizsgálati minta elemszáma: 1.009 fő, azaz egy fő a valóságban 99,8 fő (hibahatár: +/- 3,2 százalékpont) (A gazdasági aktivitás esetében az alminták elemszámától függően nőnek a hibahatárok!)

Jelmagyarázat:

Aktív Inaktív Munkanélküli

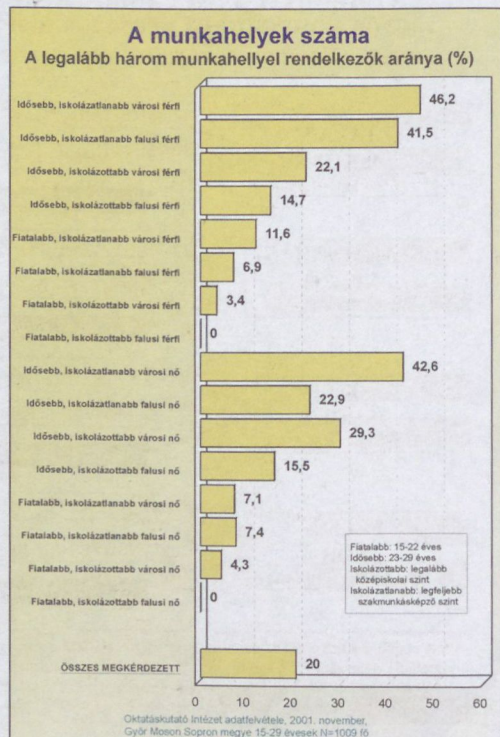
20. ábra

dolgozókhöz képest. A megyében a fiataloknak csaknem egyötöde (18,7%) tervezi, hogy külföldön fog dolgozni! A munkaváltást tervezők között a szakk munkásképző szinten és az egyetemi szinten levők aránya csökken a középszintű iskolai végzettségük aránya viszont növekszik (20. ábra).

A másik, országonként eltérő tendencia, hogy az iskolai szint emelkedésével nem csökken, hanem éppen ellenkezőleg, relatíve emelkedik a munkanélküli fiatalok aránya. Ezek az eltérések arra hívják fel a figyelmet, hogy multinacionális cégek által dominált, prosperáló térségben a fiatalok munkaerőpiaci helyzete is megváltozik, de megváltozik a fiataloknak a tanuláshoz és a munkához való viszonya is. Phil Cohen: Az ifjúsági probléma újragondolása c. tanulmányában az ifjúsági munkanélküliséggel összefüggésben írja:

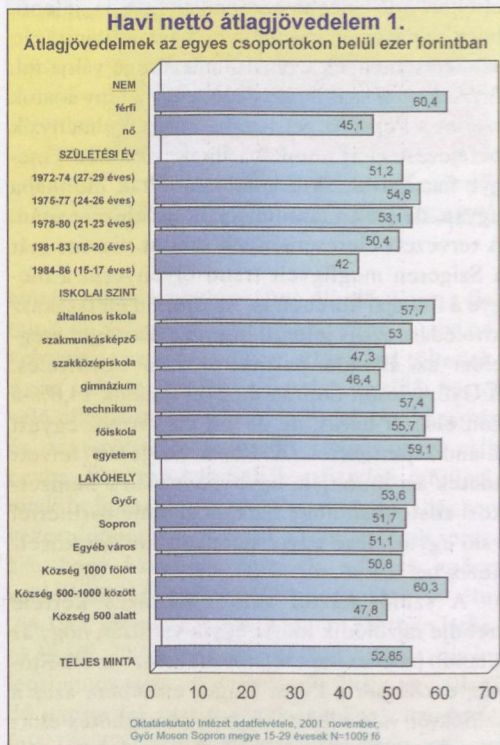
„Ha az ifjúsági kultúrák találnak anyagi alapot a rejtett gazdaságban, akkor nyújthatnak egyféle megoldást a blokkolt átmenetek problémájára. A gyenge hálókban ugyanis a munkanélküliség könnyebben kötődik az ifjúsághoz, úgy, hogy mindkettőt – ha nem is egyformán elérendő célnak, de – legalábbis állandó és nem ideiglenes állapotnak tekintik: ez a tanonckodás a tanonckodáshoz. Már nincs szükség arra, hogy a fiatal

felnevelté váljon, a munka pancseroknak való, az osztály pedig egyszerűen csak egy stílus. Ez a fajta mobil individualizmus azonban – még szélsőséges formájában is –, amely a munkanélküli fiatalok legkevesbé mobilizált csoportjainál most jelenik meg, nagyon sokban különbözik a középosztályok választól. A diplomás munkanélküli számára a munkanélküliség egyidőben elhúzódó ifjúsági moratóriumként is értelmezhető, amely lehetőséget teremt arra, hogy megkeresse valódi énjét, sőt egy kicsi, féktelen kalandozásra is lehetőséget kínál. Néhányan továbbra is arra várnak, hogy végül értelmiségi munkát kapjanak. Sokan azonban egyre inkább elutasítják a karrier kódját, ami különösen a munkásosztálybeli háttérrel rendelkező diplomásokra jellemző. Ők a szakképzés és a tanonckodás kódjait, az alternatív ideológiát és a manuális készségeket kombinálják egy új, kreatív szintézis hozva létre. Ezek az új kézművesek legalább annyira különböznek a hippiktől, mint a régi munkás arisztokráciától. Soraikból azonban új vezetők kerülnek ki, különösen a belvárosi negyedekben, ahol sokan közösségi szervezetekben, szövetkezetekben és munkanélküli fiatalok számára fenntartott projektekben dolgoznak. Ők erős „globális” hálókat kínálnak a gyenge helyi hálók helyett. E réteg számára tehát

21. ábra

a munkanélküliség volt az ugródeszka az alternatív munka világába. Ironikus módon az ambíciózus kevesek számára aztán éppen ez jelentheti a visszatérést az értelmiségi számléltrára.” (Cohen 1997).

22. ábra

A diplomás munkanélkülieket közelebbről megvizsgálva ugyanis azt találtuk, hogy többségük részint valamiféle munkát végez, sőt ketten teljes munkaidőben dolgoztak, feltehetően a rejtett (szürke) gazdaságban. Továbbá azok az adatok, amelyek a fiatalok növekvő munkaerőpiaci mobilitását mutatják, azt támasztják alá, hogy a fiatalok próbálkozása, kísérletezése egyre inkább az ifjúsági életszakasz részévé válik, mely folyamatnak a diplomások munkanélkülisége is része lehet.

A munkaerőpiac is részévé válik a fiatalok individualizálódásának. A szakmunkásképzőt és szakközépiskolát végzetteknek mintegy egyharmada háromnál több munkahelyet kipróbált. A férfiak kísérletező kedvűbbek mint a nők, a 24-26 évesek több munkahelyen dolgoztak, mint 27-29 évesek, illetve a városiak gyakrabban változtatnak munkahelyet, mint a falusiak. Az alkalmi és részmunkaidőben inkább dolgoznak a férfiak mint a nők, valamint a szakmunkásképzőt és főiskolát végzettek, és a győri fiatalok (21. ábra).

A munkaerő individualizálódását mutatja, a munkavállalási forma átalakulása is. A fiataloknak mintegy egytizede vállalkozóként, vagy vállalkozóként is dolgozik. Legnagyobb ez az arány a férfiak, a 24-26 évesek, a szakmunkásképzőt és főiskolát végzettek, valamint a győriek között.

A Győr-Ménfőcsanak-Sopron megyei fiatalok munkaerőpiaci helyzete követi a jóléti tömegdemokráciák munkaerőpiaci folyamatainak dinamikáját. „A tézis a következő: a munkaerőpiacra való belépéssel egyre újabb individualizációs hullámok indulnak meg a családhoz, a szomszédsághoz, a kollégákhoz fűződő, a foglalkozási és szakmai kötelékekben, valamint egy-egy meghatározott regionális kulturális és hagyományhoz és vidékhez fűződő kötelékekben. Ezek az individualizációs hullámok versenyeznek a „munkaerőpiaci kollektív sors” tapasztalataival, például a „bérmunkáslét” társadalmi kockázataival (munkanélküliség, értékvesztés stb.)” (Beck 1999).

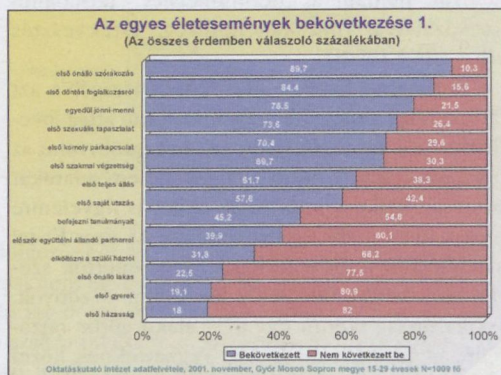
A dolgozó fiatalok jövedelmét vizsgálva azt láttuk, hogy a megye fiataljainak nettó átlag jövedelme több mint 10.000 Ft-tal magasabb, mint az országos átlag. A nettó átlagjövedelem adatokat óvatosan kell értelmeznünk, akkor is figyelemre méltó, hogy a nők átlagjövedelme 15 ezer Ft-tal alacsonyabb mint a férfiaké! Korcsoportok szerint igen kiegyenlítették a jövedelmi viszonyok. Iskolázottság szerint egy „U” alakú görbe rajzolódik ki: az általános iskolát végzetteknek közel hasonló a jövedelme, mint az egyetemet végzetteknek, a főiskolát végzetteknek alig magasabb, mint a szakmunkásvégzettséggel rendelkezőké, és legalacsonyabb az átlagjövedelme az érettségizetteknek (22. ábra).

Átmenet a kibocsátó családtól a saját családig

A fiatalok életeseményeit vizsgálva az ifjúsági életszakasz megváltozásáról és a fiatalok individualizálódásáról beszélhetünk. Az individualizálódást jól mutatja a fiatalok korai önállósodása, a szabadidő-tevékenységhez kapcsolódik, és amit olyan események jeleznek, mint a az első önálló szórakozás, az egyedül jönni-menni, és ide tartozik az első szexuális tapasztalat megszerzése is. Az önállósodásnak ez a foka a 15-29 éves fiataloknak legalább háromnegyedénél bekövetkezett (23. ábra). A tények és tervek között mutatkozó életkori átlagainak megmutatkozó kis különbségek azt jelzik, hogy a fiatalok többségénél a sze-

mélyi önállósodás 18-19 éves korra befejeződik (24. ábra).

Az 15. ábrán három adatsort hasonlítottunk össze az országos, a megyei és a Pepsi Szigeten készített felvétel adatait. A Pepsi Szigetre járó fiatalokkal való összehasonlítás azért fontos, mert a Pepsi Sziget 2000 és az Ifjúság 2000 adatait összehasonlítva kitűnt, hogy a Szigeten a szakmunkásképzőbe járók alul-, a gimnáziumtól a főiskolai szinten át az egyetemig pedig felülreprezentáltak a „szigetlakók” a magyar 15-29 éves fiatalokhoz képest. Az adatokból az is látható, hogy a fejlett régiókból a Szigetre érkezők felül-, a fejletlenebb térségből jövők alulreprezentáltak a „szigetlakók” között. A „szigetlakók” iskolázottsági szintje 2001-ben tovább emelkedett. A 15. ábrán jól látható az ifjúsági életszakasz kitolódása.

23. ábra

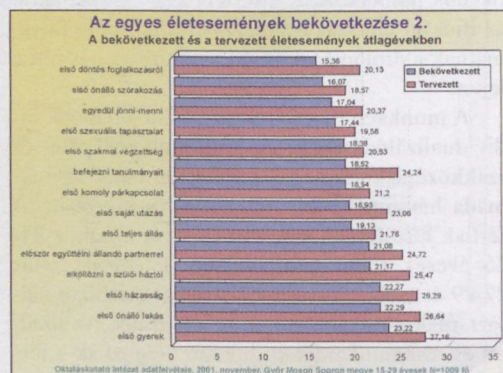
Az ifjúsági életszakasz kitolódása összefügg az iskola befejezésének, illetve a munkába állásnak egyre későbbi bekövetkeztével. A Győr-Ménfőcsanak megyei fiatalok később fejezik be az iskolát és állnak munkába mint a 15-29 éves fiatalok Magyarországon, később házasodnak, és ezt követi az első gyerek születése. Általános trend tehát az ifjúsági életszakasz kitolódása, különösen figyelemre méltó ez a tendencia, ha figyelembe vesszük a megyei, valamint az országos adatok mellett a Pepsi Sziget 2001 adatait is.

Az ifjúsági életszakasz kitolódása különösen jól látható, ha a bekövetkezett életesemények életkori átlaga mellett megnézzük a saját családban élők arányát. A 25. ábráról leolvasható, hogy a saját családban élők korcsoportonként változnak: a 18-20 éves korcsoportban még igen kis arányban élnek saját családban, 21-23 éves korban a saját családban élők aránya országosan 16%, a megyében viszont 12%. A 24-26 éves korosztálynak országosan egyharmada, a megyében

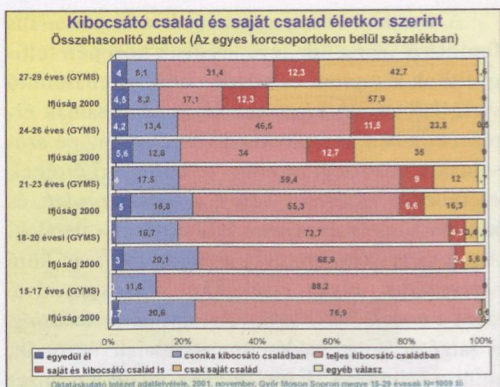
egyötöde, 27-29 éves korosztálynak pedig országosan kétharmada, a megyében viszont kétötöde él saját családban önállóan (25. ábra).

Az ifjúsági életszakasz kitolódásával a fiatalok élettrajza jelentősen átrendeződik. Az iskolában eltöltött idő meghosszabbodása azt is jelenti, hogy az egyes életesemények egymásutániságát, az életesemények egymásmellettiége váltja fel. A 15. ábráról az is leolvasható, hogy a tény adatok szerint a Pepsi Sziget fiataljai már tanulmányaik befejezése előtt munkába álltak, szemben a megye fiataljaival, akik korábban álltak munkába ugyan, de csak a tanulmányaik befejezése után. A tervezett életesemények szerint viszont már a Szigeten megfigyelt trend érvényesül a megye a fiataljai körében is. Az ifjúsági életszakasz kitolódása azt is jelenti, hogy a házasságot megelőzi az állandó partnerrel való együttélés. A Győr-Ménfőcsanak megyei fiatalok 14,8%-a volt először házas, de 35%-a élt viszont együtt állandó partnerrel. A Pepsi Szigeten felvett adatok azt mutatják, egybehangzóan a nemzetközi adatokkal, hogy fiatalok állandó partnerrel való együttélése egyre fiatalabb korban következik be.

A szülői háztól való elköltözés kétféle tendenciát rajzolódik ki. Az egyik változat, hogy az állandó partner kapcsolatát megelőzi az elköltözés, ezt látjuk a Pepsi Sziget esetében, azaz a szülőktől való elköltözés a házasságkötés előtt következik be. A másik tendencia, hogy az állandó partner kapcsolat megelőzi az elköltözést, ezt látjuk a megyei fiataljainál. A jelenlegi vizsgálatunk a korábbi győri fiatalok körében folytatott vizsgálatunk megállapításait erősíti meg. „A fiatalok családdal való viszonyában két fontos mozzanat ragadható meg: A fiatalok élettervezéséből jól kirajzolódik a fiatalok családtól függőségnek, illetve függetlenedésnek új dinamikája,

24. ábra

25. ábra

amely annak következtében áll elő, hogy a fiatalok önállósodása úgy megy végbe, hogy növekszik az az idő, amelyet szüleikkel töltenek. Az az időpont, amikor a fiatalok a szülői háztól való elköltöztetést tervezik, leginkább a házasság és az együttélés tervezett időpontjával esik egybe, kevésbé kapcsolják a fiatalok tanulmányok befejezésének, vagy a munkába állás tervezett időpontjához. Azok azonban, akik tervezik, hogy házasságot kötnek, addigra jórészt szüleiktől függetlenül szeretnének élni (64,1%), szemben a másik három esetben látható 35,5%, 29,6%, illetve 34,8%-kal. Ezt azt is jelenti, hogy azok, akik tervezik, hogy egy állandó partnerrel együtt éljenek, azoknak majdnem fele (46,4%) ekkor még (kívánt vagy valójában megítélt) tervei alapján a szüleinél lakik. Hasonlóan ennyien tervezik, hogy tanulmányaikat befejezik és munkába állnak még mielőtt elköltöznének otthonról.” (Gábor és társai 1998)

Az életeseemények alakulását vizsgálva a megye 15-29 éves fiataljainak az országoséhoz hasonlóan több mint fele „elkötelezetlen” az iskolai, munka és családi életutak vonatkozásában, illetve az egyéni élettrajzoknak sokfélesége, sokszínűsége alakult ki. A magyar fiatalokra is érvényes az a megállapítás, amelyet a német ifjúságkutatók a nyolcvanas évek elején tettek: „Ahogy az élettrajzi gondolkodás és az egyén életének megélése – a felelősséggel felruházott egyén cselekvése, a személyes életút kialakítása – az elmúlt kétszáz évben felülről lefelé haladva érvényre jutott a társadalom rétegeiben, miközben a dolgozók széles rétegeit is elérte, úgy hatja át most az ifjúkort az életvezetés individualizálódó folyamata és az ezt kísérő esz-

mék (hasonlóan, ahogy kezdi számos nő életvezetését és életútját meghatározni).” (Werner Fuchs 1981)

Értékek értékváltozások Vallásosság

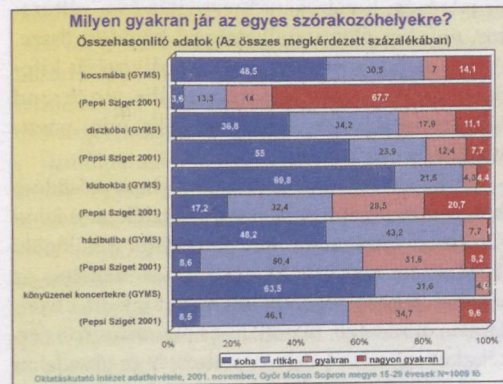
Az értékeket 7 fokozatú skálán mértük, és az értékeket faktoranalízissel különítettük el² (7. táblázat). A fiatalok értékorientációjában jól elkülönülnek és konzisztensen összekapcsolódnak a tradíciók és a hagyományokat kifejező értékek. A tradicionális értékrendben egyaránt megtalálhatók a közösségi és egyéni értékek (átlagértékek a hétfokú skálán: nemzeti 5,52 pont, vallási közösség: 4,02, illetve udvariasság: 6,1; (26. ábra).

	Factor 1	Factor 2	Factor 3	Factor 4	Factor 5
Tradíciók tisztelése	0,72105	0,07684	0,11021	0,19247	0,05892
Vallásos hit	0,63431	-0,04752	-0,06768	-0,25596	0,14139
Nemzet szeretete	0,63269	-0,00264	0,03276	0,38779	0,17651
Egység a természettel	0,59650	0,26317	0,30187	-0,02345	-0,07094
Szép világ	0,56576	0,14880	0,28015	0,08076	0,16037
Udvariasság	0,45209	0,11984	0,40869	0,10503	-0,16099
Szeretlem/boldogság	0,10145	0,73877	0,16806	-0,01094	0,09728
Családi bizalom	-0,04675	0,70944	-0,02089	0,02411	-0,06732
Ígaz barátság	-0,01625	0,70130	0,22399	0,10922	0,10395
Békés világ	0,24587	0,60334	0,02132	0,10544	-0,08800
Belső harmónia	0,26683	0,43487	-0,10469	0,31822	0,11493
Változatos élet	0,10043	0,08361	0,83317	-0,02999	0,09491
Érdekes élet	0,06272	0,11136	0,71680	0,18719	0,12925
Kreativitás	0,31912	0,09787	0,49799	0,27899	-0,00535
Vezetésre döntésre való jog	0,11219	-0,02061	0,47394	0,13607	0,37144
szabadság	-0,11596	0,21483	0,21469	0,75083	0,01402
Társadalmi rend	0,30074	0,02981	0,17686	0,71404	0,15172
Hatalom	0,10308	-0,08908	0,17010	0,01369	0,80736
Gazdagság	0,07601	0,14663	0,03861	0,10364	0,74030

7. táblázat

Érték orientációk (Rotated Factor Matrix)
Magyarázott szórás 54,2)

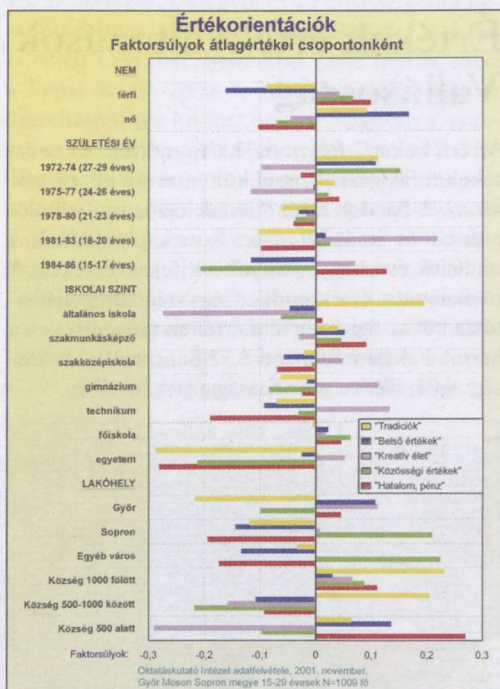
A másik értékcsoporthoz a fiatalok individuális, belső világát, valami az individuum egyéni és közösségi viszonyulását fejezi ki. A belső értékek

26. ábra

² Az értékorientációkat a kutatásaink során a Jugend 92 vizsgálatból vettük át. A Jugend 92 vizsgálatban pedig Schwartz, S. H. - Bilsky által kidolgozott érték itemeket alkalmazták.

igen magas osztályzatot kaptak: szerelem: 6,72, belső harmónia: 6,58, illetve családi biztonság: 6,68, igaz barátság 6,59.

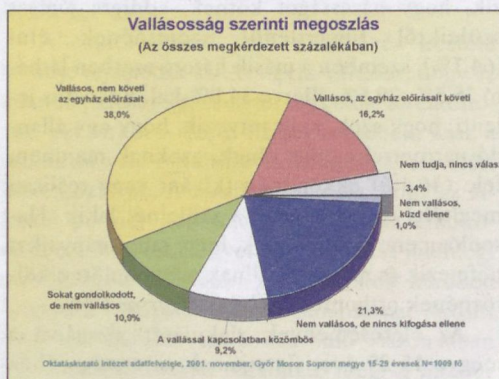
27. ábra

A fiatalok individuális egyéni próbálkozásainak kifejezője a változatos élet (5,74) köré szerveződő érdekes életet (5,75) és kreativitást (5,82) is magába foglaló értékcsoporthoz tartozik, amelyhez kapcsolódik a vezetésre és döntésre való törekvés (5,39) is. A fiatalok próbálkozásainak összekapcsolása a társadalomban való előmenetellel új jelenség, korábban a kreativitás és a változatos, érdekes élet a szabadsággal kötődött össze. Azaz a fiatalok kreativitását, próbálkozásait kifejező értékcsoporthoz posztmateriális értékrend helyett inkább ágyazódik materiális, mint posztmateriális értékrendbe.

A fiatalok materiális orientációjának erősödése kifejezésre jut abban is, hogy a fiatalok társadalmi közösségi értékrendje két, egymástól elkülönülő orientációra szakadt. Az egyik értékkorientáció az egyénnek közösségen belüli helyét inkább elvonatban értelmező, materiális és posztmateriális értékeket egyaránt hordozó, szabadság és társadalmi rend értékeket tartalmazó közösségi értékkorientáció. A másik pedig az egyén helyét a társadalomban konkrétan értelmező, a hatalmat és gazdagságot központba állító pragmatikus, materiális értékkorientáció.

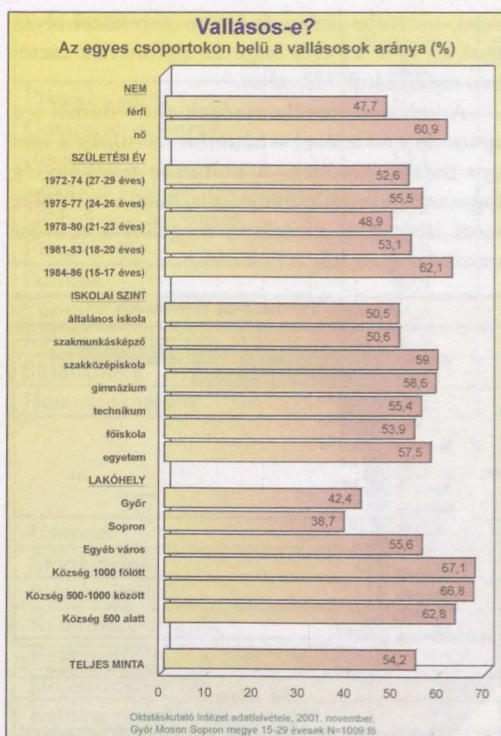
A fiatalok értékkorientációjában a materiális fordulat már a kilencvenes évek közepén felfigyeltünk a soproni és salgótarjáni összehasonlító vizsgálatban. „A két város középkorú lakóinak értékrendjében az individuális értékek mögé szorultak a közösségi értékek. A közösségi értékek esetében a *materiális értékek a meghatározóak*, és két markáns csoportjukat különítik el a fiatalok. Azt a változatot, amelyik a *társadalmi rend* köré szerveződik, olyan értékekkel összekapcsolva, mint a *nemzet biztonsága*, valamint az *udvariasság*, a salgótarjániak sokkal fontosabbnak tartották, mint a soproniak. Ezen értékek közül a nemzet biztonsága a salgótarjániaknál 5,9, a soproniaknál pedig 5,4, a *társadalmi rend* 5,8, illetve 5,2, az *udvariasság* pedig 5,8, illetve 5,5-es átlagot kapott.

A materiális közösségi értékek másik változatát, amelyik a *gazdagság köré szerveződik* és a *hatalmat*, valamint a *döntési jogot* tartalmazza, alacsonyabb átlagértékekkel ugyan, de az előzőhöz hasonlóan a salgótarjániak sokkal magasabbra értékelték, mint a soproniak (Az átlag: a salgótarjániaknál 5,5-3,6-5,5; a soproniaknál pedig 5,0-3,3-5,1.)” (Gábor 1997)

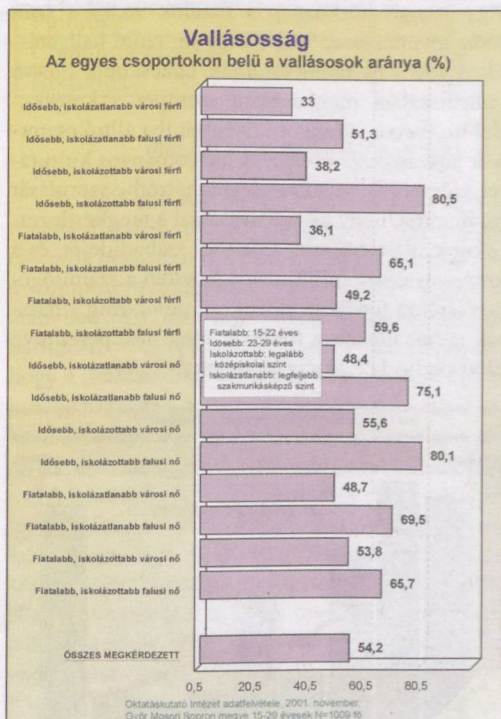

28. ábra

A fiatalok fenti értékcsoporthoz nem, életkor, iskolai szint és lakóhely szerint jól elkülönülnek egymástól. A tradíciók és a belső értékek a nők, az idősebbek és a kevésbé iskolázott falusi fiatalok értékrendjébe épülnek be. A kreativitás a férfiak, 20 év alattiak, az iskolázott városi, mindenképp a győri fiatalok értékrendjének sajátja. A közösségi értékek inkább a nőknél, idősebbeknél, a soproniaknál és a megye kisvárosi fiataljainál figyelhetők meg. A hatalom, gazdagság a győrieknek, de leginkább az 500 fő alatti falvak fiataljainak jellemző értékkorientációja. A győrieknél a hatalom és gazdagság értékkorientációja mellett a belső harmónia és a változatos életet kifejező értékek egyaránt megtalálhatók, a falusiaknál a hatalom és

29. ábra

30. ábra

gazdagság mellett viszont a tradicionális és a belső értékek dominálnak. (27. ábra).

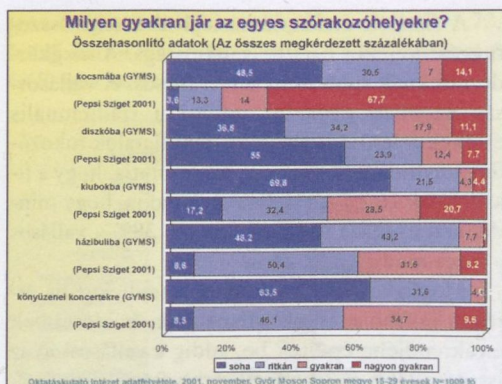
A fiatalok értékorientációjával szoros összefüggést mutat a fiatalok vallásossága. A megkérdezetteknek több mint fele vallásos. A vallásosság azonban egyaránt jelenti a tradicionális értékek felerősödését, és része a fiatalok fokozódó individualizálódásának. Ezt mutatja, hogy a fiataloknak 16,2%-a vallásos oly módon, hogy mindenben egyháza tanításait követi, 38%-a vallásos a maga módján. (28. ábra)

Megfigyelhető, hogy amíg a tradicionális értékek inkább az iskolázatlanabbak, és idősebbek értékrendjébe épültek be, addig a vallásosság az iskolázottabb és iskolázatlanabb falusi fiatal nők körében egyaránt megtalálható. Sőt a vallásosság intenzitása a legiskolázottabb és legfiatalabb korcsoportnál a legnagyobb. (29-30. ábra)

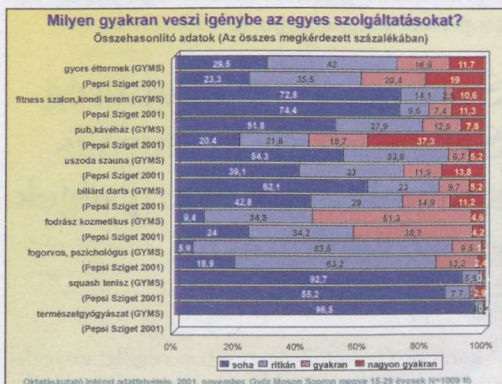
Szabadidő-tevékenység Szórakozás, kulturális szabadidő-tevékenységek és szolgáltatások igénybe vétele

A korábbi, Győrről és Sopronban végzett vizsgálatunkban felhívtuk a figyelmet arra, hogy az ifjúsági korszakváltás egyik velejárója, hogy a fiatalok korai önállósodása szorosan összekapcsolódik a fiatalok szabadidő-tevékenységének megváltozásával. A fiatalok szabadidő-tevékenységének legfontosabb tereivé a kilencvenes években igen dinamikus kiépülő szabadidő- és szórakoztatóipar színhelyei válnak: a diszkók és a plázák világa. „A fiatalok önállósodásának velejárója fogyasztóiként való megjelenésük. Növekszik a fiataloknak saját fogyasztási javakkal, mindenekelőtt a szórakoztató ipar, illetve a járműiparhoz kapcsolódó termékekkel való ellátottsága. A középiskolások már a szórakoztatói ipar, a gyorséttermek és lassan a járműiparnak is egyre fontosabb fogyasztói, amely egyre általánosabbá teszi a jogosítvány mellett az első bankkártya megszerzését 17-18 éves korra. A fiatalok fogyasztási önállósodása a társadalom anyagi gyarapodásának függvénye, nem véletlen, hogy eddigi vizsgálatunk közül a győri fiataloknál rajzolódik ki legmarkánsabban ez a jelenség.” (Gábor és társai 1998)

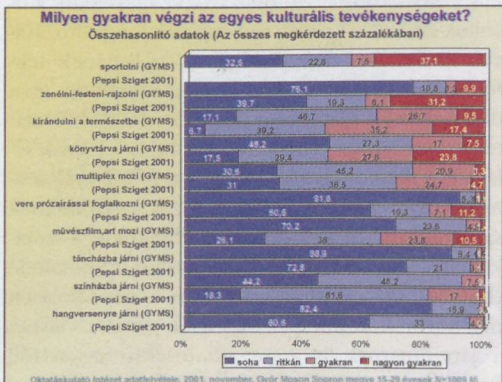
A jelenlegi vizsgálatunk a fiatalok szabadidő-tevékenységének fogyasztói jellegét erősíti meg. A szórakozóhelyek közül a diszkó kerül az első helyre. A Pepsi Szigetre járókkal összehasonlítva még inkább kitűnik, hogy a közösségi kapcsolato-

31. ábra

32. ábra

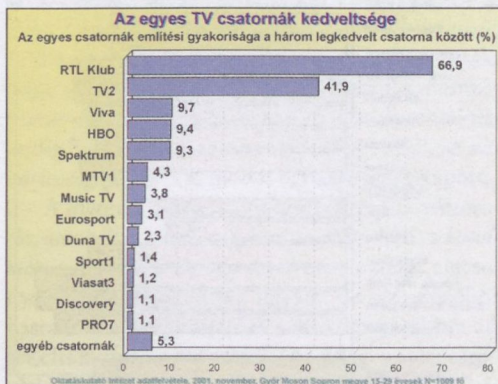
33. ábra

kat feltételező szórakozási formák háttérbe szorultak a megye fiataljainak körében. (31. ábra)

Hasonló tendenciát tapasztalunk: a különféle szolgáltatások (a fodrász, a kozmetikus, illetve a gyorsétermek) igényvétele mögött háttérbe szorultak a közösségi kapcsolatokra utaló pub, kávéház, biliárd, darts; ugyanakkor előtérbe kerülnek a fogyasztásnak azon formái, amelyek az egyén „piac-komfort” felépítését szolgálják: A megye fiataljainak gyakori fitness-szalón látogatása, uszoda,

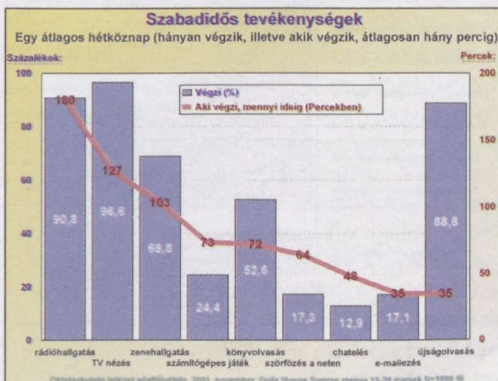
dába, szaunába járása, és így tovább közel olyan gyakori, mint a Pepsi Szigeten előfordulók esetében tapasztaltuk (32. ábra).

A kulturális tevékenységek aktív formái – a sportolás kivételével – háttérbe szorultak a megye fiataljai körében. A kulturális tevékenység fogyasztói jellegét mutatja az is, hogy a multiplex mozi látogatása jelentősen megelőzi a művészmozik látogatottságát (33. oldal).

34. ábra

A fogyasztás szerepének erősödését jól mutatja a megye fiataljainak médiához való viszonya. Egy átlagos hétköznap a fiatalok 96,8%-a szán időt tévé nézésre, 90,8%-a pedig rádió hallgatásra. A tévé- és rádiócsatornák nézésében, illetve hallgatásában meghatározó szerepet a kereskedelmi, illetve ifjúságot középpontba állító csatornák játszanak. (34. ábra) A hagyományos kulturális, szórakozási tevékenységek háttérbe szorulását jól mutatja, hogy könyvolvasással a megkérdezetteknek alig több mint fele tölti szabadidejét, és a könyvolvasásra fordított idő hasonló a számítógépes játékokra fordított idővel (72 perc), míg a fiatalok rádióhallgatásra fordított ideje 180 perc, tévé előtt pedig 127 percet töltenek (35. ábra).

35. ábra

	elutasítom őket	elviselem őket	elfogadom őket	közéjük tartozom	nem hallottam róluk
Plázákba járók	12,3	33,1	46,4	7,7	0,6
Computer-rajongók	9,0	32,5	52,2	5,4	1,0
Rockerek	17,1	44,7	33,3	3,5	1,3
a katonai szolgálat megtagadói	28,2	30,6	39,2	1,5	0,4
Globalizáció ellenesek	22,7	36,5	32,3	1,2	7,3
Feministák	27,8	35,7	29,6	0,6	6,2
Punkok	40,9	39,0	19,0	0,5	0,5
Yuppiek	34,6	38,5	17,7	0,4	8,9
Kábítószer élvezők	76,9	15,8	7,0	0,3	0,1
Skinheadek	55,7	28,7	14,9	0,0	0,6
Homoszexuálisok	41,2	30,3	28,2	0,0	0,3

9. táblázat
Ifjúsági csoportokhoz való viszony

Csoport	Elutasítom	Elviselem	Elfogadom	Közéjük tartozom
Skinheadek	52,7	26,9	18,5	0,1
Plázába járók	32,7	35,2	26,2	3,1
Kábítószer-élvezők	31,0	30,0	32,7	4,2
Feministák	16,4	36,1	40,9	2,0
Homoszexuálisok	15,7	27,7	54,5	0,3
Katonai szolgálat megtagadói	15,4	18,4	50,0	13,2
Globalizáció ellenesek	15,2	28,0	42,3	6,1
Yuppiek	12,2	29,6	36,1	0,8
Punkok	10,2	34,5	48,1	5,4
Computer-rajongók	9,2	32,1	46,9	9,2
Rockerek	0,9	15,7	57,6	24,3

10. táblázat
Ifjúsági csoportokhoz való viszony a Pepsi Szigeten (N=1050) Pepsi Sziget 2001

Az ifjúsági csoportok közül feltűnő, hogy a megye fiataljai, mindenekelőtt két fogyasztást előtérbe helyező csoporttal, a plázába járókkal, és a computer-rajongókkal azonosulnak nagyobb arányban. (8-9. táblázat) A megye fiataljainak szabadidő-tevékenységét vizsgálva mondhatjuk, hogy a fiatalok erkölcsi közérzetét „az én-centrikusság határozza meg.” „Az áru propagandájának kettős szerepe van. Először is tiltakozás vagy a lázadás alternatívájaként támogatja a fogyasztást [...] A fáradt munkás ahelyett, hogy megkísérelné megváltoztatni munkafeltételeit, abban keres megújulást, hogy új árukkal frissíti fel közvetlen környezetét. Másodsor a fogyasztás propagandája az elidegenedést is áruvá teszi. A modern élet lelki sivárságát veszi célba, és gyógymódként a fogyasztást ajánlja.” Úgy tűnik, „mintha az lenne a valódi függetlenség (a fiatalok számára), hogy szabadon fogyaszthatnak. [...] A fiatalokat is a teljes értékű fogyasztók színvonalára emelheti, ahol mindenkinek a szobájában telefon, televízió, hifitorony van. A tömegek „nevelése” megbontot-

ta az erőegyensúlyt a családban, gyengítette a férj pozícióját a feleséggel, a szülőket a gyerekekkel szemben. Igaz felszabadította a nőket a patriarchális uralom alól, de csak azért, hogy alávesse őket a reklámpar, az iparvállalatok és az állam új-fajta gyámkodásának.” (Christopher Lash 1996)

A szabadidő-tevékenység megváltozásának több oka van:

Az egyik oka az iskola és munka világának megváltozása. A kilencvenes évekre a fiatalok karrierépítéséhez szükséges tudások megszerzésének iskolán belül és iskolán kívüli intenzívebbé válása és kibővülése a tanulóktól egyre fiatalabb életkorban egyre intenzívebb és tervszerűbb időfelhasználást követel meg. A tudás megszerzésének intenzívebbé válása és kibővülése viszont differenciálja a fiatalokat azokra, akik akarnak és képesek iskolai karriert csinálni, és azokra, akik nem akarnak, vagy nem tudnak iskolai karriert csinálni.

A másik ok a szabadidő-felhasználás piacivá, iparszerűvé válása viszont azt jelenti, hogy a sza-

badidő-felhasználása tanuló fiatalok számára választási lehetőséget kínál és a fiatalok mindegyik csoportjára kiterjed: Azok számára, akik eleget tesznek az iskolai elvárásoknak az egyre intenzívebb, időben egyre korlátozottabb, hétvégére koncentrált szabadidő-felhasználás válik szükségsszerűvé. Azok számára, akik nem akarnak, vagy nem tudnak eleget tenni az iskolai elvárásoknak, sok szabadidővel rendelkeznek, sőt a szabadidős tevékenység, a szabadidő-felhasználás válik tevékenységük központi szervezőjévé. Tanítási időben Soprontól Győrig, Békéscsabától Budapestig a tanuló fiatalok tucatjaival találkozunk a McDonald's-okban, a nagy bevásárló központokban, vagy látunk lődörögni a buszpályaudvarok körül.

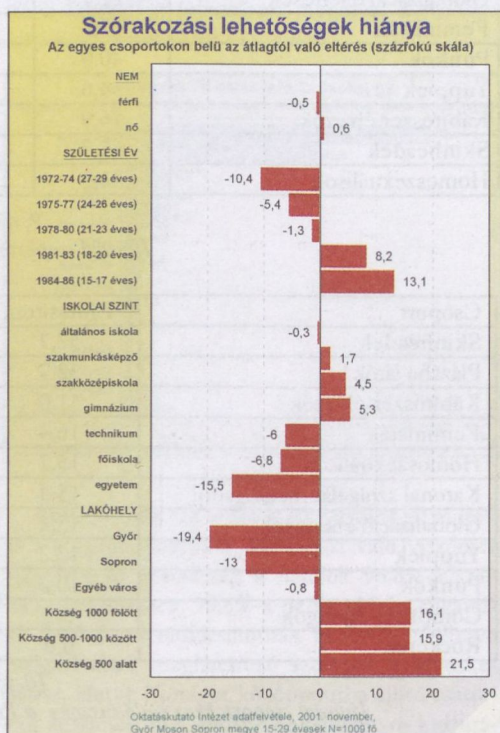

36. ábra

A harmadik ok, hogy a kilencvenes években Magyarországon, és mint láttuk Győr-Ménfőcsanak megyében is felgyorsult a fiatalok önállósodása. A korai önállósodással párhuzamosan kialakult a fiatalok fogyasztási státusza, azaz a fogyasztói javakkal való ellátottsága, vagyis a korai személyi önállósodás azzal jár, hogy a fiatalok egyre korábban válnak a piac szereplőivé. A személyi önállósodás összefügg az önálló gazdálkodás kérdéskörével is (például, hogy rendelkeznek-e zsebpénzzel, illetve ténylegesen mennyi pénzzel gazdálkodnak). Ehhez kapcsolódik a fiatalok munkavégzése is. Abból kiindulva, hogy a fogyasztói státuszhoz egy gazdasági önállóság is tartozik; elsősorban az, hogy a fiatalok önállóan döntenek az adott cikk megvásárlásáról.

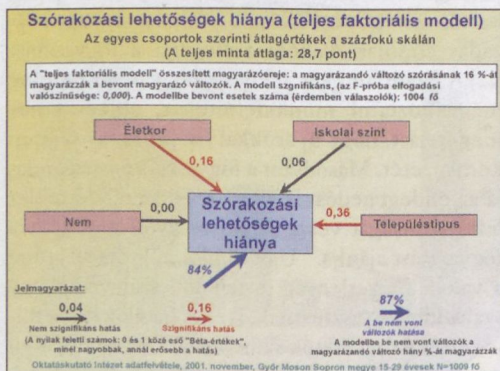
Korábban ez a személyi önállósodás azoknál a fiataloknál jelentkezett, akik több kulturális tőkével rendelkeztek. A hetvenes évektől folyamatosan, de még a kilencvenes évek elején is, a fiatalok szabadidő-tevékenységében azok játszottak legnagyobb szerepet, akik a kulturális elithez tartoztak, illetve annak mintáit követték. Ma már ez nem igaz, a gazdasági tőke szerepe je-

lentősen megnőtt. A szabadidős-tevékenység azon fiatalok számára is fontossá vált, akik a gazdasági tőke megszerzését tartják fontosnak, és így kiterjed a fiatalok egészére. Ezt jól mutatja, hogy mikor (nyitott kérdésben) azt kérdeztük a fiataloktól: mit tartanak legnagyobb problémának településükön, akkor az első helyre a kultu-

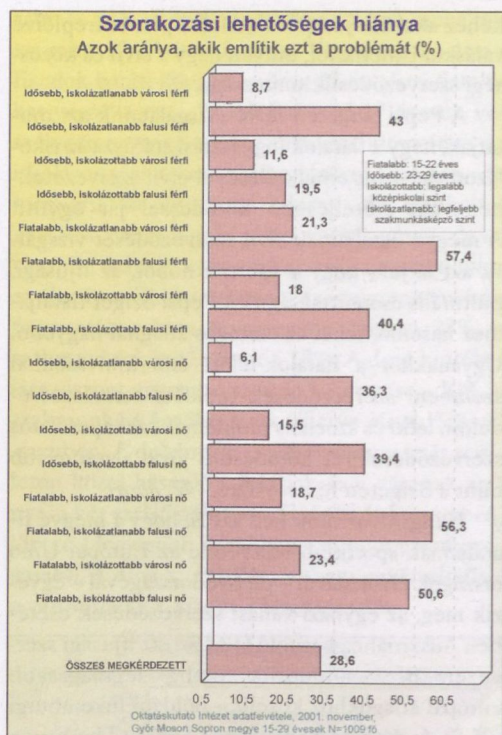

37. ábra

rális, szórakozási, művelődési lehetőségek hiánya került (41,9%). (36. ábra) Tanulságos, hogy különösen a 15-17 éves fiatalok, a tanuló fiatalok és a falusi fiatalok azok, akik a szórakozási lehetőségek hiánya mellett voksoltak. (37, 38, 39. ábra)

38. ábra

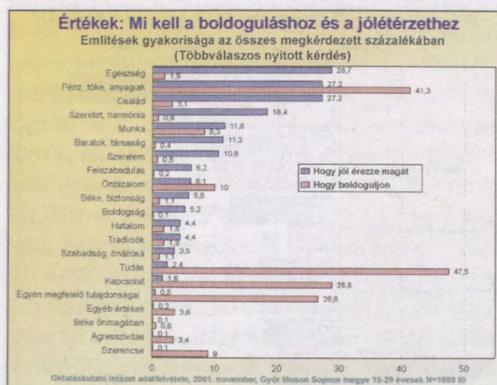

39. ábra

A szabadidő-tevékenység átalakulása, a fiatalok élettervezésének megváltozása, fogyasztási státuszuk kiépülése mintegy indukálja, hogy a fiatalok szabadidő-tevékenységét összekapcsoljuk az értékrendszerük kérdésével. Az ifjúságkutatásban korábban nagy szerepet tulajdonítottak a posztmateriális értékeknek. Abból indultak ki, hogy a fiatalok életéhez egyre inkább hozzátartozik, hogy szabadabbak, önállóbbak legyenek, hogy változatos életet éljenek, hogy kísérletezzenek, próbálkozzanak mindenféle dologgal. Korábban azt gondoltuk, hogy ebben a materiális értékek (anyagi javak, család, stb.) épp az önállósodást korlátozzák (vagy legalábbis kevésbé elősegítő értékrend), mert éppen a kísérletezésnek, a változtatásoknak szabnak határt. A nemzetközi irodalomban is elég közkeletű felfogás volt, hogy „a dologtalan henyélés hozzátartozik az ifjúsági életszakaszhoz”. Azt is feltételezték, hogy az önállósodás egy individualizációval jár együtt, ahol felértékelődik az egyén, és a közösségek illetve minden olyan keret, ami ezt akadályozza, háttérbe szorul. Az 1998. évi győri vizsgálat során elkülönítettük ezeket az értéktényezőket, és az derült ki, hogy azokra a fiatalokra jellemző a fiatal kor kitolódása, akikre a szabadság és önállóság előtérbe helyezése jellemző volt. Megfigyelhető volt a fiatalok emancipálódása: a lányok értékrendszerükben közelednek a fiúkhöz, és így tovább.

lok emancipálódása: a lányok értékrendszerükben közelednek a fiúkhöz, és így tovább.

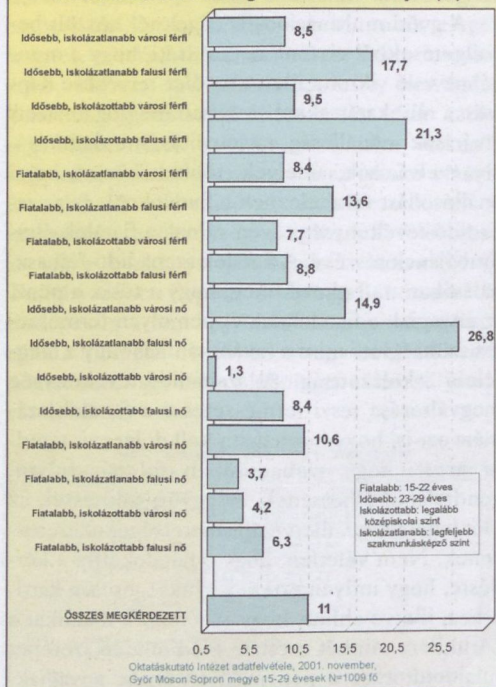
A győri multinacionális cégeknél készült beszélgetésekből viszont az derült ki, hogy a munkához való viszony illetve az élet tervezése kapcsán a munkatársakkal szemben megfogalmazott elvárások – önállóság, racionalitás, munkabírás – olyan elvárások, amelyek, többek között, korai önállósodást feltételeznek a fiataloknál, és a szabadidő-tevékenység révén válnak a fiatalok életformájának részévé. A fiatalok szabadidő-felhasználásában mutatkozik meg, hogy a tőke, a pénz, az anyagiak a fiataloknak éppen olyan természetes szükséglete mint a továbbtanulás vagy a megfelelő iskolázottság. A szabadidő-tevékenység megváltozása teszi természetessé a fiatalok számára azt is, hogy intenzíven kell dolgozni, tanulni azért, hogy szabadidőben felszabadultan, gondtalanul élhessenek, és együtt tölthessék az időt barátaikkal, illetve új ismereteket szerezzenek. Nem véletlen, hogy a fiatalok arra a kérdésre, hogy milyen értékek szükségesek a karrierhez, illetve ahhoz, hogy jól érezzék magukat a bőrükben, minkét esetben kiemelkedő szerepet tulajdonítottak a pénznek, tőkének, anyagiaknak. Különösen vonatkozik ez a 23-29 éves fiatalokra. (40-41. ábra)

40. ábra

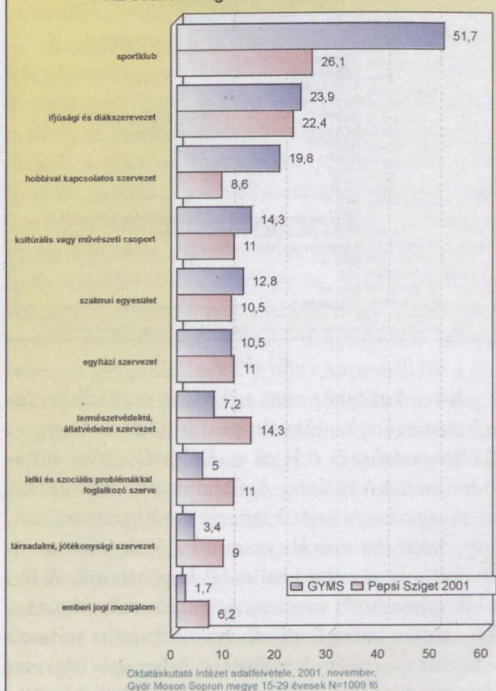
Következésképpen: a fiatalok szabadidős tevékenységének megváltozása a fiatalok fogyasztás-központúsága felveti a „kulturális tőke inflálódásának” tézisé. A fiatalok oly mértékben az anyagiakra, a saját karrierjükre koncentrálnak, hogy háttérbe szorulnak mind a kulturális tevékenységek, mind a közösségi kapcsolatok. A fiatalok szabadidős tevékenységének megváltozása felveti azonban a fiatalok civil, kulturális státusza fokozott szerepének tézisé is. A fiatalok fogyasztási státuszának kiépülésével egy időben kiszélesedik a fiataloknak az a rétege, akik kulturális tö-

Anyagi javak: jólétérzethez és boldoguláshoz is Akik mindkettőhöz elengedhetetlennek tartják (%)

41. ábra

Az egyes civil szervezetekben való tagság Az összes megkérdezett százalékában

42. ábra

kéhez akarnak jutni. A fiatalok a piac szereplőivé váláskor ismerik fel, milyen nagy a civil és közösségi szerveződések fontossága.

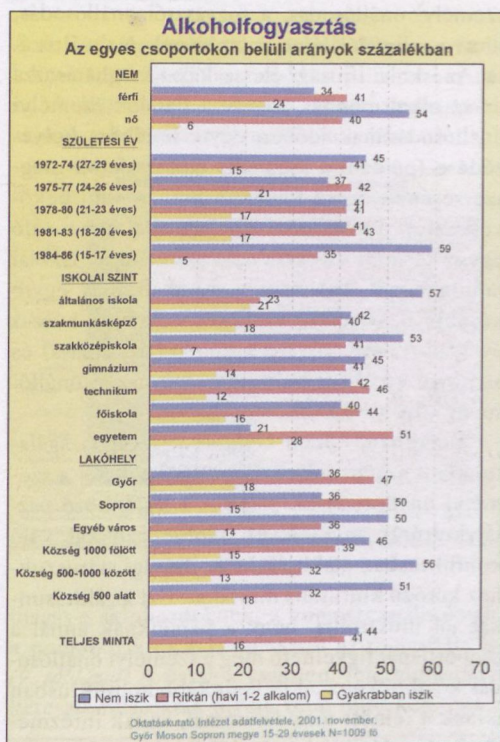
A Pepsi Szigeten folyó vizsgálataink azt mutatják, hogy a fiatalok fogyasztási státusza az iskolázottsági szint emelkedésével civil szervezetekhez való erőteljesebb kötődéssel jár együtt. A megye fiataljainak civil szerveződését vizsgálva azt látjuk, hogy a sport, a hobbi, az ifjúsági, kulturális csoporttagságuk a Pepsi Sziget fiataljaihoz hasonló, tehát az országos átlagnál nagyobb. Ugyanakkor a fiatalok előtt álló kihívásokkal szembeni szerveződések (például természetvédelmi, lelki és szociális problémákkal kapcsolatos szerveződésekhez kötődésük) jóval alacsonyabb mint a Szigeten résztvevők. (42. ábra).

Hangsúlyoznunk kell azt is, hogy a megye fiataljainak sportklub részvétele az Európai Unió országok élvonalával – pl. Svédországgal – egyezik meg, az egyházi-vallási szerveződések esetében Ausztriához hasonló (12,1%), az ifjúsági szervezetekhez kötődésük pedig legmagasabb európai átlagokhoz közelít – például luxemburgi (25,8), és dániai arányokhoz (17,6%). (The Young Europeans 1997)

A „feszültségoldó technikák” használata

A megye fiataljainak kétharmada nem dohányzik, közel egyötöde alkalmanként, 14%-a pedig erős dohányos, legalább egy doboz cigarettát szív el naponta. A megkérdezetteknek kétötöde egyáltalán nem iszik alkoholt, kétötöde alkalmanként iszik, 16%-a pedig hetente legalább egyszer nyúl az italos pohárhoz. A drogot kipróbálók aránya 4%, az országos átlagnál alacsonyabb. Igaz ugyan, hogy a megye fiataljainak csaknem egyötöde azt vallotta, hogy van olyan a baráti körében, aki kipróbálta a drogot. (43, 44, 45. ábra) Az alkoholfogyasztásban, dohányzásban és a drog kipróbálásában a férfiak megelőzik a nőket, de figyelemre méltó, hogy a dohányzásban viszonylag kisebb a különbség (például az alkalmanként dohányzók aránya hasonló), a drog-kipróbálásban pedig, ha a fiatalok baráti körét is figyelembe vesszük, alig van különbség a két nem között. Az alkoholfogyasztás és a dohányzás 24-26 éves korban a legnagyobb arányú és a 15-17 évesek körében alacsonyabb mint a 27-29 éveseknél. A drog kipróbálás a 21-23 éves korban a legmag-

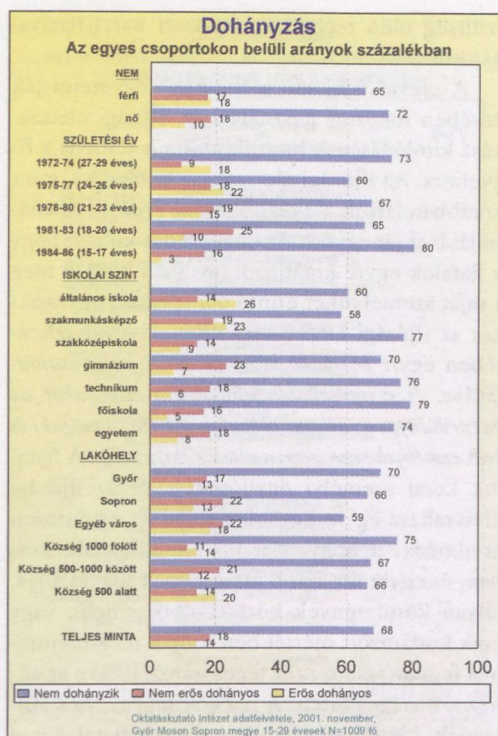
sabb és a 15-17 évesek körében többen próbálták ki, mint 27-29 éves korban. Figyelembe véve a fiatalok baráti körét is, a drog 23 év alatti fiatalokat veszélyeztet, és feltűnő a 15-17 évesek veszélyeztetettsége is. A dohányzás intenzitása az iskolázottsági szint emelkedésével csökken, de megugrik az egyetemi szinten. Az alkoholfogyasztás intenzitása U alakú görbét mutat, de az U-görbe szára az egyetemi szinten nagyobb mint az általános iskolai szinten – az legintenzívebben fogyasztók aránya az egyetemi szinten 28%, a szakmunkásképző szintjén 18%. A drog kipróbálása viszont egyetemi szinten kétszerese – 10%, a szakmunkásképzőbe járók, illetve jártak 5%-val szemben. A dohányzás és alkoholfogyasztás területén közel hasonló a falusiak és a városiak aránya, a két szélső póluson – Győrött és Sopronban, illetve a legkisebb falvakban – mindenesetre magasabb. A drog kipróbálása viszont egyértelműen a városi fiatalok között a legmagasabb.

43. ábra

A feszültségoldó technikák alkalmazása, ezen belül az alkoholfogyasztás, drog kipróbálása tehát a városi és a továbbtanuló, elsősorban egyetemista fiatalok körében figyelhető meg.

Megállapíthatjuk, hogy a „feszültségoldó technikák” használata – különösen a főiskolás-

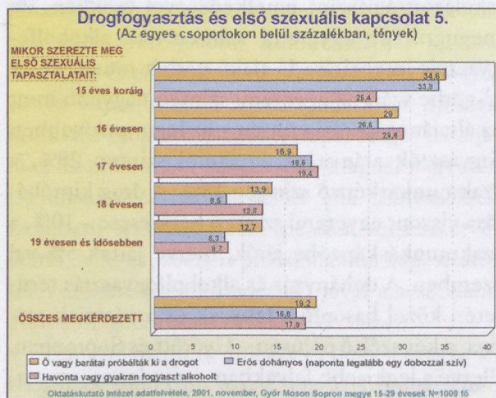
44. ábra

ok, egyetemisták esetében – az életformához kapcsolódik. Két markáns fogyasztói attitűd jelenik meg: Egyfelől ezek az évek – az egyetemista, főiskolai évek – sokuk számára az utolsók, ahhoz, hogy mint fiatalok – „professzionális ifjúsági státusz” betöltői – szabadon kibontakozhassanak. Hiszen legtöbbjükre a diploma megszerzése után nem a jelenlegi életforma továbbvitele vár (bár az erre való törekvések szintje igen magas), hanem a betagozódás a „mindennapokba”. Másfelől a hallgatók egy részénél a mindennapi teljesítmény stressz levezetésének eszköze bizonyos szerek használata, amely kapcsolódik a karrierépítési esélyekhez is. Ugyanis összeadódnak azok a személyes problémák és értékrendbeli törekvések, amelyek fokozottan igénylik levezetésüket. Ilyenek a több szintűen zajló versenyhelyzetek (pl. iskolai előmenetel, megfelelő anyagi javak előteremtése, a szülői elvárásoknak való megfelelés), amelyek totálisan lefedik a hétköznapiakat. Erre szinte „természetes” reakció a szabadidő hasonlóan intenzív eltöltése – annál is inkább mivel ez az időmennyiség igen szűk – s ennek eszközei a különféle szerek. Arról tehát szó sincs, hogy elfordulnának a rájuk váró feladatoktól, versenytől – a tulajdonképpeni piactól – sőt éppen ellenkezőleg, amely a fe-

szültség oldó technikák fokozott használatával párosul.

A „feszültségoldó technikák” egyetemisták körében fokozott használata az ifjúsági életszakasz kitolódásának konfliktusaira is felhívja a figyelmet. Az ifjúsági életszakasz kitolódása, mint korábban láttuk, a fiatalok egyre korábbi önállósodásával jár együtt. Az önállósodás kulcsa, hogy a fiatalok egyre korábban, önállóan hozzák meg a saját személyüket érintő döntéseket, ugyanakkor az ifjúsági életszakasz kitolódása következtében egyre hosszabb időre körödnék saját családjukhoz, és egyre inkább befolyásolja életútjukat az önkormányzati, állami támogatások (ösztöndíjak) és kedvezmények rendszere, azoknak milyensége. A fiatalok korai személyi önállósodása és az ifjúsági életszakasz egyre későbbre tolódása együttesen eredményezi, hogy a fiatalok mind fiatalabb korban, és egyre hosszabb ideig válnak fogyasztóvá. Olyan körülmények között, amikor nem, vagy csak korlátozott mértékben tudják megteremteni a fogyasztáshoz szükséges pénzt, illetve az ahhoz szükséges hitelt. A fiatalok fogyasztói státuszának kiépülése kihívás, mert a fiatalokat a függőségük ellenére eltávolítja saját családjától (különösen a munkás, és kispolgári családok esetében), illetve megkérdőjeleződik a „tekintély-

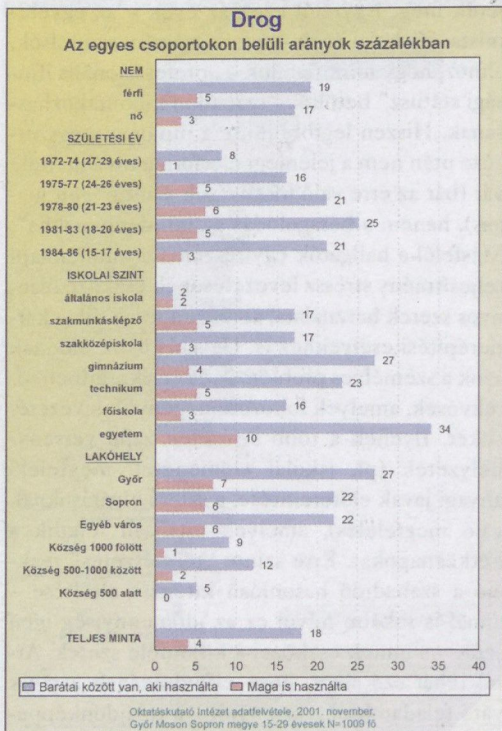
elvű” család, felcserélve a „hitelező” családra. De megkérdőjeleződik a „tekintélyelvű” állam, felcserélve a „hitelező” államra. A fiatalok önállósodásának legfontosabb területei, amely leginkább a továbbtanuló és városi fiatalok sajátja, a

46. ábra

személyi önállósodás, a fogyasztói önállósodás, illetve a fiatalok élettervezésének megváltozása. Az iskolai ifjúsági életszakaszt meghatározza az az ellentmondás, amely a fiatalok személyi önállósodásának időben egyre korábbra helyeződése (például a szexuális tapasztalatok megszerzésének egyre fiatalabb korban való bekövetkezése), és a felnőttek társadalmába való egyre későbbi integrálódása (például az iskolai tanulmányok, valamint a munkábaállás egyre későbbi bekövetkezése, illetve a fiatalok húszas évek közepére, végére kitolódó házassága) és az egyre korábbra helyeződő fogyasztói önállósodás között húzódik.

Korábban, éppen Győrött végzett vizsgálatunkban mutattunk rá, hogy „a fiatalok – a személyi önállósodásuk során – a különböző osztálykultúrák átvételével, illetve azokkal való konfliktusban alakítják ki az ifjúsági státuszukhoz kötődő kulturális mintákat. Ezt az állításunkat jól illusztrálja, hogy a fiataloknak annál a csoportjánál figyelhető meg a személyi önállósodás korábbi volta, akik leginkább konfliktusban állnak a felnőtt társadalommal, annak intézményeivel, szüleikkel és leginkább hangsúlyozzák a kortárs csoport fontosságát. A fiataloknak ezt a csoportját hívtuk ifjúságcentristának. Például az első szexuális tapasztalatok megítélése esetében azt látjuk, hogy a nyolcadikosok közül azok, akik az első szexuális tapasztalatot 15 éves korukra megszerzik, 46,9% az, aki dohányzik (az átlag 19,6%), 46,9%-a iszik alkoholt (az átlag

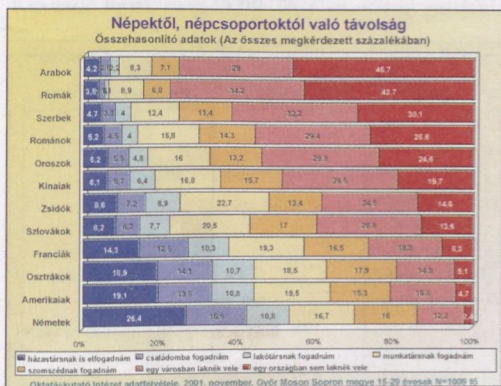
45. ábra

30,8%) és baráti körében 34,7% próbálta ki a drogot az átlagos 15,4%-kal szemben. Hasonló tendenciát figyelhetünk meg mind a középiskolások, mind az egyetemisták körében, azaz azt mondhatjuk, a fiatalok egyre korábban bekövetkező önállósodása veszélyeztetettségük fokozódásával jár együtt.” (Gábor és társai 1998)

A korai önállósodás és a feszültségoldó technikák fokozott alkalmazása közötti összefüggést jól mutatja, hogy a megye fiataljai közül azok, akik 15 éves korig szert tettek szexuális tapasztalatra, több mint egyharmada próbálta ki ő maga, vagy barátai közül valaki a drogot, illetve erős dohányos, szemben az összes megkérdezett átlagával, akiknél a fenti arányok az egytizedtől sem érik el. (46. ábra)

Tolerancia, intolerancia, előítéletek

A fiatalok értékorientációját jól kifejezi a fiataloknak különböző csoportokhoz való viszonyulása. A különböző csoportok között legnagyobb arányú a kábítószer-élvezők elutasítása, de igen

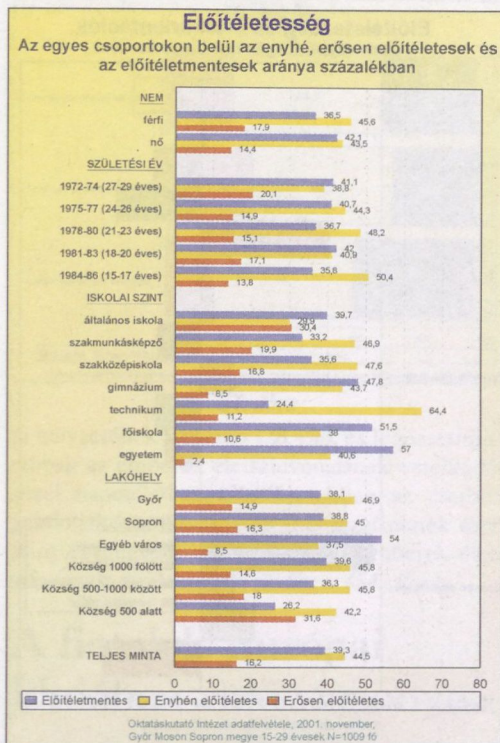
47. ábra

magas a skinheadeknek, a homoszexuálisoknak, a punkoknak és a yuppieknek az elutasítása is. (9. táblázat) A fiatalok csaknem fele elutasítja a keresztény szekták híveit, több mint kétötöde a

	elutasítom őket	elviselem őket	Elfogadom őket	Közéjük tartozom	nem hallottam róluk
Keresztény szekták hívei	47,1	32,1	15,5	0,2	5,1
Krisnások	43,0	31,3	16,2	0,0	9,6
Scientológia hívei	40,7	21,8	8,4	0,1	29,0
A new age mozgalom hívei	29,9	19,0	7,4	0,1	43,5

11. táblázat

Vallási és életformacsoportokhoz való viszony (N=1009)

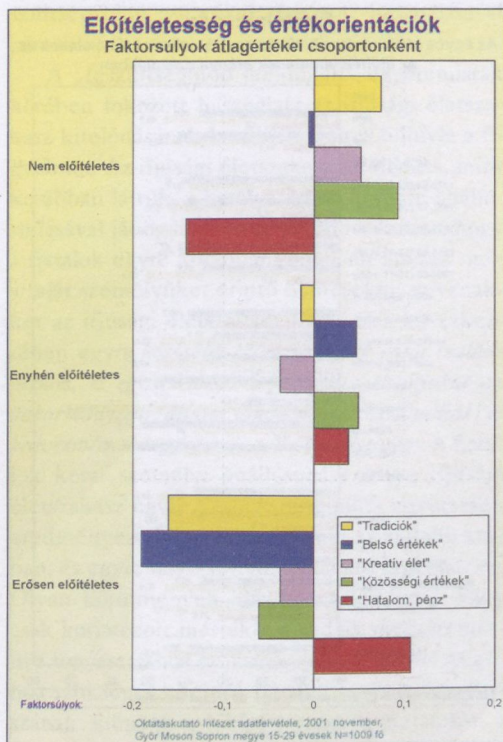

48. ábra

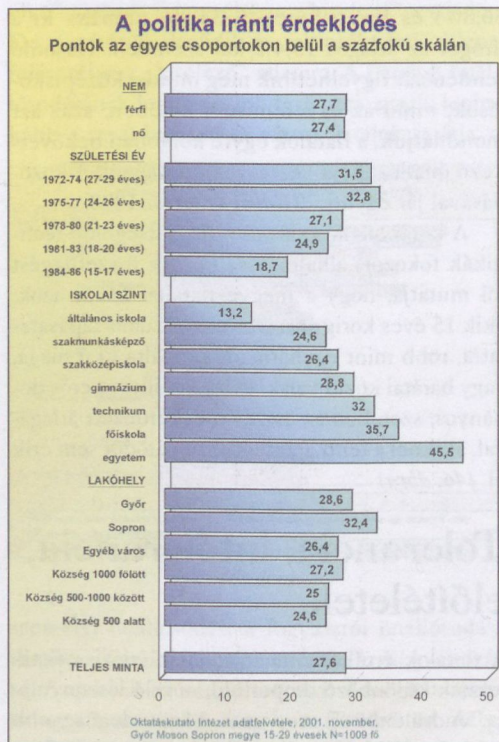
krisnásokat, és a scientológia híveit, igaz az utóbbiakról egyharmaduk még soha nem is hallott. (11. táblázat)

A fiataloknak népektől, népcsoportoktól való távolságát vizsgálva egy országban sem lakna a megkérdezetteknek több mint kétötöde az arabokkal, romákkal, egyharmada a szerbekkel, és mintegy ötöde a románokkal. (47. ábra)

A férfiak előítéletesebbek, mint a nők. A legidősebb korosztályban a legmagasabb az erősen előítéletesek aránya, az enyhén előítéletesek aránya viszont a legfiatalabb korosztálynál a legmagasabb. Az iskolai szint emelkedésével csökken az erősen előítéletesek aránya, de az egyetemre járóknak, illetve végzeteknek is kétötöde enyhén előítéletes. (48. ábra) A legelőítéletesebbek azok a fiatalok, akik helyüket a társadalomban a hatalom és pénz révén vélik megtalálni. (49. ábra)

49. ábra

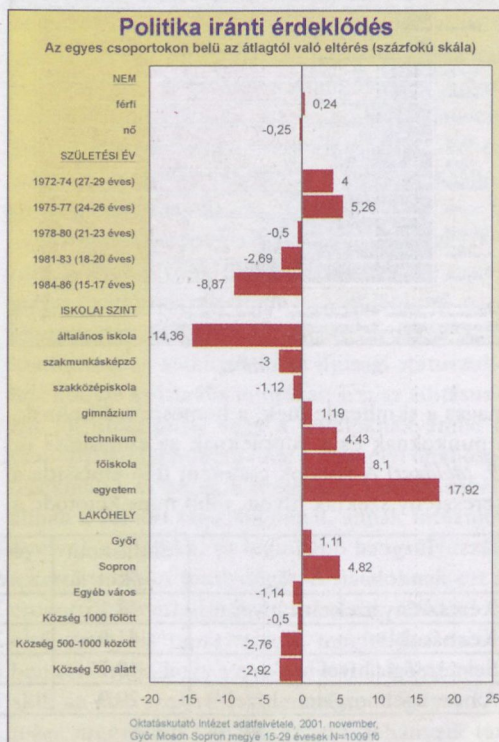
50. ábra

Politikai érdeklődés, pártszimpátia, jövőkép

A Győr-Moson-Sopron megyei fiataloknak 27,6%-a érdeklődik a politika iránt. A 24-26 évesek, akik leginkább, csaknem egyharmaduk, a 18-20 éveseknek viszont már nem egészen egynegyede, a 15-17 éveseknek pedig csak 18,7%-a érdeklődik a politika iránt. A fiatalok politikai érdeklődése az iskolázottságuk emelkedésével növekszik. Nemek szerint nincs különbség, települések szerint a soproni és a győri fiatalok politikai érdeklődése a legnagyobb, legkisebb viszont az 1000 fő alatti falvakban. (50. ábra)

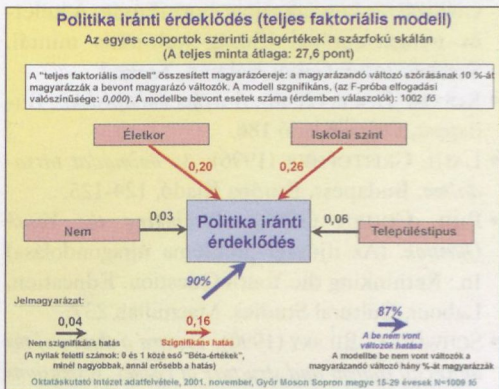
A politikai érdeklődés a legnagyobb növekszik az iskolai szint és az életkor emelkedésével. (51-52. ábra)

A politikai érdeklődés alacsony voltát jól mutatja, hogy a fiataloknak csaknem kétharmada nem említett politikai pártot, különösen magas a pártpreferenciával nem rendelkezők aránya az 500 fő alatti falvakban és a kisvárosokban. Iskolai szint szerint csak az egyetemi szinten csökken a pártpreferenciát nem említő aránya az adott csoport felénél kevesebbre. Az összes megkérdezettek pártpreferenciája a következőképpen alakult: FIDESZ-MPP-MDF

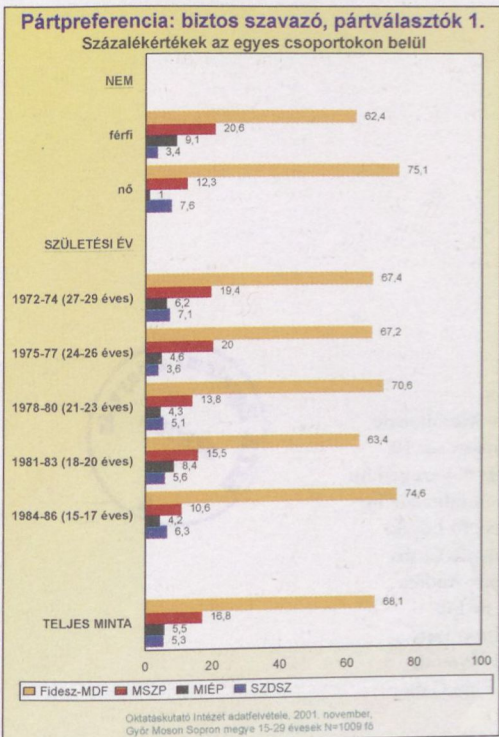
51. ábra

26,6%, MSZP 6,6%, MIÉP 2,1%, SZDSZ 2,1%, egyéb pártok 1,6%. (Lásd: A2 grafikon 87.o) A biztos szavazó pártválasztási sorrendje pedig a következő: FIDESZ-MPP-MDF 68,1%, MSZP 16,8%, MIÉP 5,5%, SZDSZ 5,3%. (53. ábra).

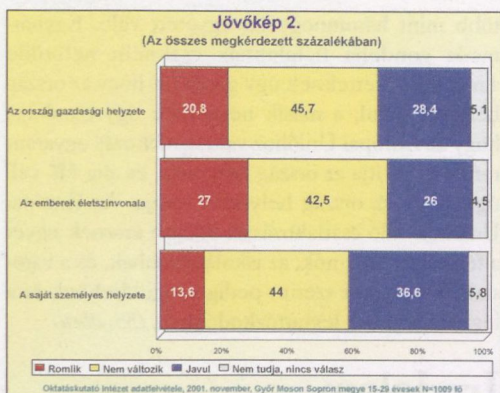

52. ábra

A fiatalok háromnegyede inkább optimista saját jövőjét illetően, a társadalom jövőjét illetően viszont a megye fiataljainak nem egészen kétharmada derűlátó. (Lásd: F38 grafikon, 93. o.) A társadalomban saját helyzetük javulását a megkérdezettek több mint egyharmada (36,6%) reméli. Kevésbé ítélik meg kedvezően az ország gazdasá-

53. ábra

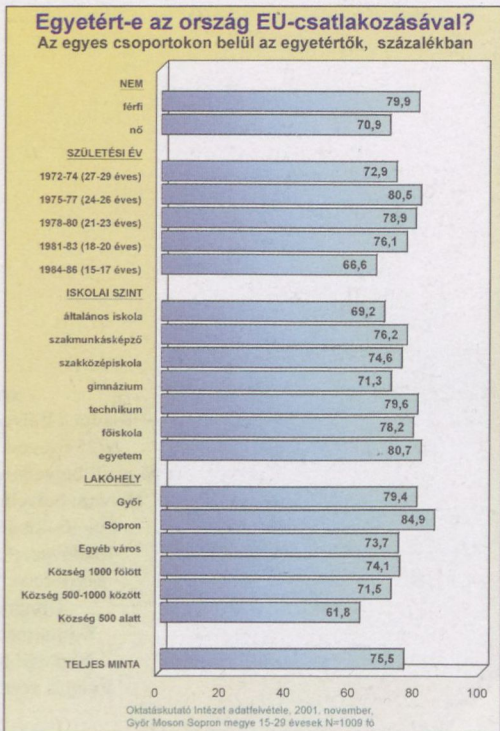

54. ábra

gi helyzetének javulását (28,4%), és legpesszimistábbak az emberek életszínvonalának emelkedésével kapcsolatban (26,0%), ebben az esetben gondolják legtöbbször, a megkérdezetteknek több mint egynegyede (27%), hogy az emberek élet-színvonala romlani fog a jövőben. (54. ábra).

A fiatalok Európai Unióhoz való viszonya

A megkérdezetteknek csaknem mindenki hallott az ország Európai Unióhoz való csatlakozásáról és

55. ábra

több mint háromnegyede egyetért vele. Egyharmada gondolja fiataloknak csaknem kétötöde a megkérdezetteknek úgy gondolja, hogy az ország helyzete javul, a másik négyötöde úgy gondolja, hogy az Európai Unióhoz való csatlakozás egyaránt rontja és javítja az ország helyzetét, és alig 5% véli úgy, hogy az ország helyzetét rontja. Az Európai Unióhoz való csatlakozással inkább értenek egyet a férfiak, mint a nők, az iskolázottabbak, és a városiak. Korcsoport szerint pedig a legidősebbek és a legfiatalabbak a legtartózkodóbbak. (55. ábra)

Irodalom

- BECK, ULRICH (1999): *Túl renden és osztályon?* In.: A társadalmi rétegződés komponensei (szerkesztette: Angelusz Róbert) Budapest, Új Mandátum Kiadó, 426.
- FUCHS, WERNER (1981): *Einführung. Jugend '81 Lebenswürfe Alltagskulturen Zukunftsbilder*: (alapvető tanulmányok: Arthur Fischer, dr. Ruth Ch. Fisher, Prof. dr. Werner Fuchs, dr. Jürgen Zinnecker. Szerkesztette: dr. Jürgen Zinnecker). Hamburg, Jugendwerk Deutsche Schell, 2. Kötet
- GÁBOR KÁLMÁN (1997): *Iskolai ifjúsági korszak előtt? A soproni és salgótarjáni tanuló fiatalok*. Bp. Oktatókutató Intézet /Kézirat

- GÁBOR KÁLMÁN ÉS TÁRSAI (1998) *A győri fiatalok helyzete*. Budapest, Oktatókutató Intézet Kézirat
- GÁBOR KÁLMÁN (1993): *Az ifjúsági kultúra és a fiatalok társadalmi orientációs mintái*. In: Civilizációs korszakváltás és az ifjúság. A kelet- és nyugat-európai ifjúság kulturális mintái. Szerkesztette: Gábor Kálmán, Szeged
- KOLOSI TAMÁS (2000): *A terhes babapiskóta*. Budapest, Osiris Kiadó 186.
- LASH, CRISTOPHER (1996): *Az önimádat társadalmá*. Budapest, Európa Kiadó, 124-125.
- PHIL COHEN (1998): *Rethinking the Youth Question*. (Az ifjúsági probléma újragondolása) In.: Rethinking the Youth Question. Education, Labour, Cultural Studies. Macmillan 237.
- SCHWARTZ - BILSKY (1990): *Toward a theory of the universal content and structure of values. Extensions and cross-cultural replications*. Journal of Personality and Social psychology. 58, 878-891
- SCHWARTZ, S. H. - ROCCAS, S. - SAGIV, L. (1992): *Universals in content and structure of values. Theoretical advances and empirical tests in 20 countries*. In: Zanna, M. (ed) Advances in Experimental Social Psychology Vol. 25
- *The Young Europeans*. Brussels, 1997 European Commission

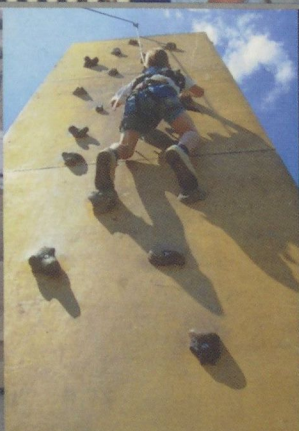
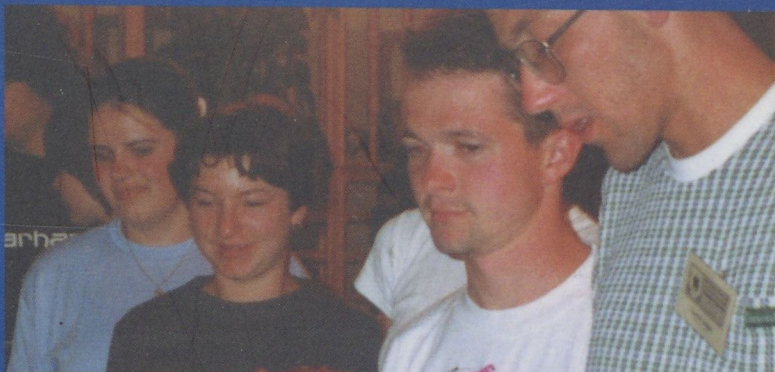
kolofon

Kiadta a Belvedere Meridionale
6725 Szeged, Hattyas sor 10.
E-mail: belvedere@jgytf.u-szeged.hu
Honlap: belvedere.meridionale.hu
Felelős kiadó: Szegfű László
Kiadóvezető: Jancsák Csaba
Borítóterv: Majzik Andrea
Típoграфия: SPFO
Korrektor: Márton Imre
Nyomta: Engi Nyomda
Felelős vezető: Engi Gábor

ISBN 963 86240 2 7
ISSN 1585-8448

X 499 39

BELVEDERE
MERIDIONALE